

Satu Rajavaara
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2020

NAISERITYISYYS PÄIHDERIIPPUUUDESSA

-päihderiippuvaisten naisten kokemuksia ja kertomaa

TIIVISTELMÄ

Satu Rajavaara

Naiserityisyys päihderiippuvuudessa -päihderiippuvaisten naisten kokemuksia ja kertomaa.

58 sivua, 2 liitettä

Kevät, 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Naisten päihteiden käyttö on lisääntynyt merkittävästi viime vuosikymmenien aikana. Vuosi 2019 oli päihdetyössä nais erityisyyden teemavuosi, ja tässä opinnäytetyössä haluttiin tuoda kuuluviin päihderiippuvaisten naisten ääni ja kokemukset.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia nais erityisyyttä päihderiippuvuudessa. Tavoitteena oli saada päihderiippuvaisten naisten ääntä kuuluviin, ymmärtää naisten päihderiippuvuutta ilmiönä ja saada selville sitä tunne- ja kokemusmaailmaa, jossa päihderiippuvalaiset naiset elävät. Opinnäytetyössä haluttiin myös kerätä Oulun seurakuntayhtymän nais erityiselle päihdetyölle palautetta ja toiveita työn kehittämiseen.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, ja aineisto kerättiin haastattelemalla viittä Oulun seurakuntayhtymän päihdetyön toimintaan osallistuvaa päihderiippuvaista naista. Haastattelumenetelmänä oli puolistrukturoitu yksilöteemahaastattelu, ja aineisto analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.

Opinnäytetyön tutkimustuloksia tarkasteltaessa nais erityisinä tunteina ja kokemuksina korostuivat häpeän ja syyllisyyden tunteet, kaipaus vertaistukeen sekä äitiyden ja naiseuden kiperät kysymykset. Seurakunnan päihdetyö koettiin kannattelevaksi toiminnaksi, ja siltä toivottiin lisää nais erityistä päihdetyötä ja toimintaa, nais erityisin aihein teemoitettuja kokoontumisia sekä parempaa tiedottamista.

Asiasanat: nais erityisyys, nais erityinen päihdetyö, päihderiippuvuus, seurakunnan päihdetyö

ABSTRACT

Satu Rajavaara

Female specificity in substance addiction – experiences and narratives of addicted women

58 pages, 2 appendices

Spring, 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree in Social Services, Diaconal Work

Substance use among women has increased significantly in recent decades. 2019 was the year of female specificity in substance abuse, and the aim of this thesis was to make the voice and experiences of substance addicted women heard.

The purpose of this thesis was to study female specificity in substance addiction. The aim was to make the voice of addicted women heard, to understand substance addiction among women as a phenomenon and to discover the world of emotions and experiences in which addicted women live. The thesis also sought to collect feedback for Oulu Parish Union, Finland, about the female-specific substance abuse they do and wishes for the development of their work.

The thesis was carried out as a qualitative research and the material was collected by interviewing five substance-addicted women participating in the female specific substance abuse group of Oulu Parish Union. The interviews were conducted with a semi-structured individual thematic interview. The data was analysed by content analysis.

When looking at the research results of this thesis, the feelings of shame and guilt were emphasized, and so was the longing for peer support and the delicate questions of maternity and womanhood. The interviewed women had found the female-specific substance abuse of Oulu Parish Union to be supportive. They wished that there would be more activities and substance abuse groups for addicted women, themed gatherings, and better information for people about the work on the church.

Keywords: female specificity, female-specific substance abuse, substance abuse work done by the church, substance addiction

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	4
2 FEMINISTINEN NÄKÖKULMA	6
2.1 Feminismiä ja feministisen sosiaalityön taustaa	6
2.2 Feministinen sosiaalityö Suomessa	7
2.3 Feministinen teologia ja näkökulmia naisesta kirkossa	8
3 SYLLISYYS, HÄPEÄ JA HÄPEÄTEOLOGIA.....	11
4 PÄIHDERIIPPUUUS JA NAISERITYISYYS PÄIHDETYÖSSÄ.....	16
4.1 Päihderiippuvuus	16
4.1.1 Päihderiippuvuuden geneettinen selitysmalli.....	17
4.1.2 Päihderiippuvuuden sosiaalipsykologinen selitysmalli.....	17
4.1.3 Päihderiippuvuuden lääketieteellinen selitysmalli	17
4.2 Nais erityisyys päihderiippuvuudessa ja päihdetyössä	18
5 KIRKKO JA PÄIHDETYÖ	22
5.1 Oulun seurakuntayhtymän päihdetyö	22
5.2 Oulun seurakuntayhtymän nais erityinen päihdetyö	23
5.3 Päihdetyö Oulun paikallisseurakunnissa	23
6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
7 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	27
7.1 Tutkimusmenetelmä.....	27
7.2 Aineistonkeruumenetelmä.....	28
7.3 Aineiston analyysimenetelmä.....	29
8 OPINNÄYTETYÖNI TUTKIMUKSEN EETTISET NÄKÖKULMAT JA LUOTETTAVUUS	31
9 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	35
9.1 Päihderiippuvuudesta kärsivien naisten nais erityisiksi ja elämässään keskeisiksi kokemat asiat, tunteet ja kokemukset	35

9.2 Palaute ja toiveet nais erityisyyden näkökulmasta Oulun seurakuntayhtymän päihdetyölle.....	41
10 JOHTOPÄÄTÖKSET	45
11 POHDINTA	47
LIITE 1. Haastattelukysymykset.....	55
LIITE 2. Opinnäytetyön tutkimuslupa	56

1 JOHDANTO

Päihdeongelmaiset ihmiset muistuttavat meitä elämän moninaisuudesta ja rauudesta ja läsnäolollaan rikkovat häiritsevällä tavalla siistiä katukuvaa. He haastavat meitä pohtimaan arvojamme ja asenteitamme. He herättävät usein voimakkaita ajatuksia ja mielipiteitä, päihdeongelmaiset naiset ehkä vielä enemmän ja erityyppisesti kuin päihdeongelmaiset miehet. Naisen päihdeongelma on vaiettu, suhteellisen vähän tutkittu ja yhteiskunnallisesti tuomittu tabu, jossa perinteiset yhteiskuntamme normit ja odotukset naiseuteen ja äitiyteen liittyen ovat rikkoutuneet. Päihdeongelmainen nainen edustaa valtakulttuurista poikkeavaa naiseutta.

Tätä taustaa vasten on helppo ymmärtää, että naiset usein piilottelevat päihdeongelmaansa mahdollisimman pitkään. He häpeävät, pelkäävät menettävänsä mahdolliset lapsensa ja yrittävät usein pinnistellä päihteistä eroon omin avuin. Äitiyttä liitettyä päihdeongelmaan on punnittu monesta näkökulmasta. Joissakin tutkimuksissa se nähdään päihdeongelmille altistavana tekijänä, ja joissakin tutkimuksissa sen on tarkasteltu suojaavan päihdeongelmilta. Nykypäivän yksilökeskeisessä ajassa äidit voivat jäädä todella yksin koteihin lastensa kanssa, mikä saattaa altistaa päihdeongelmalle, ja toisaalta lapset saattavat olla syy pysyä kiinni arjessa ja elämässä. (Palojärvi 2012, 103.) Äitiyden päihdeongelmille altistavia piirteitä tarkasteltaessa on todettu, että on yleisesti kuviteltua ja oletettua, että äitiys suojaisi naista päihdeongelmalta. Sen sijaan kyseisessä näkökulmassa nähdään nykypäivän äitiys yksinäisyydessään, suorituspainoiden valokeilassaan ja yhteisöllisyyden kulttuurin vähennettyä nimenomaan mahdollisena riskinä päihdeongelmalle. (Koivu 2016, 76-79, 92–93.) Toisesta näkökulmasta tarkasteltuna äitiyttä pidetään mahdollisuutena ja päihteetöntä elämää tukevana asiana, joka tulisi huomioida nykyisessä palvelujärjestelmässä paljon nykyistä paremmin (Andersson 2019, 115–120). Yhtä kaikki, varoituksen sanana on kehoitettu välttämään sitä, että palveluja tuotettaessa fokuksessa olisi jokin rooli, esimerkiksi äitiys. Sen sijaan palveluja tulee tuottaa yksilölle -tässä tapauksessa naiselle- omana itsenään, omine henkilökohtaisine tarpeineen. (Karttunen 2013, 224–225.)

Tilastot kertovat, että naisten alkoholinkäyttö on monikertaistunut muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana, ja vastaavasti raittiiden naisten osuus on pienentynyt huomattavasti. Naisten alkoholiriippuvuuden on tutkittu kehittyvän miehiä nopeammin, ja fysiologisista syistä johtuen naisten elimistöt ja psyyket myös vaurioituvat alkoholinkäytön seurauksena miehiä nopeammin.

Vuoden 2019 teemana päihdetyössä oli nais erityisyys. Oma työkokemukseni, työssäni kohtaamani naiset, heidän lisääntynyt määränsä ja sukupuoleensa liittyvä erityisyytensä saivat minut rajaamaan opinnäytetyöni nimenomaan naispäihdeasiakkaisiin. On tunnistettu ja tunnustettu tosiasia, että naisten asema päihteiden täyttämässä elämänpiireissä on karu. Monenlainen hyväksikäytetyksi ja kaltoinkohdelluksi tuleminen on niissä ympyröissä naisten arkea, ja yleensä menee suhteellisen pitkään ennen kuin he hakeutuvat tai heidät löydetään palvelujen ja avun piiriin.

Opinnäytetyössäni aiheen tarkastelun taustana oli feministisessä sosiaalityössä hahmotellun nais erityisyyden ja sukupuolimerkityksen ajatuksia. Liitin tarkastelun pohjaksi lisäksi feministi- ja häpeäteologioiden joitakin eri näkökulmia. Tavoitteeni oli hahmottaa sitä mielenmaisemaa ja kokemusmaailmaa, jossa päihderiippuvaiset naiset elävät. Halusin tuoda heidän ääntään kuuluviin ja luoda käsitystä naisten päihderiippuvuudesta ilmiönä. Lisäksi halusin saada tietoon, että minkälaiset tunteet ja kokemukset heillä ovat riippuvuuteensa liittyen päällimmäisinä ja merkityksellisimpinä. Halusin myös selvittää heidän itsensä nais erityisyyteen liittämiä asioita sekä heidän mahdollisia toiveitaan seurakunnalle.

2 FEMINISTINEN NÄKÖKULMA

Sosiaalityön kentällä on haasteita, joiden parissa työskenteleminen ja joiden tutkiminen edellyttää sukupuolen näkyväksi tekemistä. Tarkastelin opinnäytetyöissäni päihderiippuvuuden nais erityisyyttä feministisessä sosiaalityössä hahmotellun nais erityisyyden ja sukupuolimerkityksen pohjalta ja liitin mukaan feministi- ja häpeäteologioiden näkökulmia.

2.1 Feminismiä ja feministisen sosiaalityön taustaa

Naiseuden periaatteellisen ja lähtökohtaisen ongelman on joskus pohdittu olevan se, että se on sukupuoli, ja että naisena olemiseen on aina kuulunut naisena olemisen käsitteleminen, kun taas miehillä ei sukupuolensa tiimoilta vastaavaa pohdintaa ole ollut. Syntyminen naisen sukupuoleen on tämän näkökulman valossa käytännössä merkinnyt syntymistä palvelijaksi ja miehisen maailman hallittavaksi, kahvinkeittäjäksi ja potentiaalisesti seksuaalisen ahdistelun kohteeksi. Feminismin tehtävänä on sukupuoliroolien ja -käsitteiden kriittinen tarkasteleminen ja kaikkien ihmisten, sukupuolesta riippumatta, irrottaminen sen ahtaan järjestelmän palvelemisesta, mikä rakentuu alleviivaavasti sukupuolten ympärille. Nyky päivänä sukupuolen käsite on suurissa haasteissa, koska tunnetaan myös sukupuolia, jotka eivät ole sen enempää naisia kuin miehiäkään. On todennäköistä, että sukupuolitietoisuus lisääntyy, ja että pohdintaa sukupuolestaan alkavat käydä muutkin kuin naiset. (Ranta 2019, 47–48, 50–51.)

Feministiseen sosiaalityöhön paneutuva keskustelu näkyi aluksi erityisesti 1980-luvun angloamerikkalaisen sosiaalityön ympyröissä. Ilmiön ajatus linkittyi niin sanottuun toisen aallon feminismiin, ja se rakentui yhteydessä feminististen projektien vapaaehtoiseen työhön. Lähtökohtana feministiselle sosiaalityölle oli havahduttaminen siihen, että sosiaalityö oli naissukupuolen valloittama sekä asiakkaiden että työntekijöiden osalta. Feministisen sosiaalityön tavoitteeksi tuli naisen alisteisen aseman yhteiskunnallisen taustan huomioimisen kautta naisehtoisen ja ei-seksistisen sosiaalityön toteutuminen ja sen käytäntöjen kehittäminen naisten

omien kokemusten pohjalta, ja myös työelämän sukupuolihierarkiat ja johtotehtävien miesvoittoisuus nostettiin keskusteluun. Haluttiin nostaa naisten ääni kuuluviin ja osoittaa sille arvostusta sekä määritellä naisnäkökulmasta sukupuolen merkitys ja naisten kohtaamat sosiaaliset haasteet. Tähän pyrittiin kokoamalla yksittäisten naisten kokemuksista yhdistäviä tekijöitä ja tiedostamalla niiden sosiaaliset ja yhteiskunnalliset taustatekijät. Tuolloin nostettiin keskusteluun esimerkiksi naisten ja lasten kokema väkivalta sekä erityisesti naisten harteille kaattu vastuu lasten hyvinvoinnista ja huolehtimisesta. Naisia tarkasteltiin sosiaalityössä usein äitiydessä ”onnistumisen” kautta ja heidän katsottiin usein aiheuttaneen mahdollisesti kokemansa väkivallan. Näiden asioiden myötä naisten seksuaalisuus ja terveys tulivat myös osaksi feministisen sosiaalityön keskustelua. (Keskinen 2004, 20–21.)

Nykypäivänä feministinen keskustelu on vahvasti muutosten kourissa ja on saanut osakseen monenlaista kritiikkiä (Keskinen 2004, 19). Sukupuolikäsitemin on muuttunut ja muutoksen myllerryksessä ja pitää sisällään monenlaisia variaatioita.

2.2 Feministinen sosiaalityö Suomessa

Suomen historiassa kieltolakiin ja raittiusaatteeseen liitettiin ajatus kodista naisen maailmana, ja naiskuva rakentui koti-ideologian perustalle (Kaartinen 2012, 171). Sitten Suomi on ollut sosiaalityön sukupuolikysymyksissä kannanotoissaan vaikea, ja Suomessa tasa-arvon ideologian vahvistuminen 1960–1970-lukujen vaihteessa toi mukanaan sukupuolierityisten kysymysten sivuuttamista ja korostunutta vaihteloa ja välttelyä aiheeseen liittyen. (Keskinen 2004, 20–21; Kuronen, Granfelt, Nyqvist & Petrelius 2004, 5.) Suomalainen yhteiskunta on ollut myös sosiaalityöltään painottunut vahvasti julkiselle sektorille, jossa feministisen sosiaalityön ajatus on ollut suhteellisen etäinen ja sivuutettu, vaikkakin jonkin verran tutkimuksia aiheeseen liittyen on Suomessa tehty (Keskinen 2004, 19).

Suomessa postmoderni feministinen keskustelu käy monimuotoisena. Siinä on katsottu feministisen keskustelun tietyllä tavalla karsinoineen naisia yhdeksi

massaksi ja nähty sosiaalityön käytänteiden ja keskustelun lokeroivan naiset ja miehet omiksi ryhmikseen. Vaikkapa vanhemmuusasioissa korostuu vanhemmuuden sijasta nimenomaan sukupuoli. Sosiaalityön kentällä Suomessa on alettu perustaa toimintamuotoja, jotka huomioivat sukupuolen, ja esimerkiksi päihdetyössä on alettu käsitellä naissukupuolen merkitystä päihdeproblematiikkaan. On saavuttu tilanteeseen, jossa ylenpalttisen sukupuolineutraaliuden sijasta sukupuoli on tullut alleviivatuksi, missä osaltaan saattaa piileksiä vaara siitä, että tietyn sukupuolen edustaminen on ennalta aukikirjoitettua. Tällöin kyseiselle sukupuolelle kohdistettu toiminta ja palvelut helposti noudattavat niitä oletettavia. (Keskinen 2004, 40–42.)

2.3 Feministinen teologia ja näkökulmia naisesta kirkossa

Feministinen teologia kattaa käsitteenä paitsi tietyntyyppeisiä tavoitteita ja asenteita, myös tiettyjä teologisia toiminta- ja tarkastelutapoja. Tyypillistä on, että tähän teologianalaan yhdistyvät feministisen ideologian yleiset tavoitteet: huomion kiinnittäminen sukupuolensa ja seksuaalisuutensa tähden alisteisessa asemassa oleviin ihmisiin, naisten vapauttamiseen, vanhoillisten yhteiskuntarakenteiden murtamiseen ja uusien rakentamiseen. Feministisessä teologiassa käännetään katse niihin kohtiin kristinopissa, kristillisessä perinteessä ja kirkon rakenteissa, jotka se näkee naisten yhteiskunnallisen ja kirkollisen alisteisuuden aiheuttajiksi ja ylläpitäjiksi. Tähän liittyen feministisen teologian näkökulman yhtenä teologisenä ongelmana voidaan tiettyjen tarkastelutapojen näkökulmasta pitää sen päämäärän ja keskiön sijoittumista Jumalan tuntemisen sijasta naisten vapauttamiseen. (Haverinen 2014, 212–213, 222.) Suurta kokonaisuutta tarkasteltaessa ei myöskään voida ohittaa sitä, että naisena oleminen ja eläminen on paitsi yksilösidonnaista, myös sidonnaista kulttuuriin ja muihin konteksteihin, joissa naiset ympäri maailman elävät (Pears 2010, 102–103).

Feministisen teologian keskeisiä teemoja ovat muun muassa yhteiskuntien ja kirkkojen mieskeskeisyys ja hierarkkisuus sekä kysymys Jumalan sukupuolesta ja sitä kautta edelleen kysymys ihmisyyden ihanteesta tai oikeanlaiseksi tunnus-
tetusta ihmisyydestä. Pohdintaa on tehty monelta kantilta, ja tulkintoja on

monenlaisia. Osa niistä tunnistaa sukupuolten toisiaan täydentävän erilaisuuden ja voimavarat molempien sukupuolten hyväksi, ja osa paneutuu tarkastelemaan kristillistä oppia ja lähteitä vahvasti sukupuolinäkökulmasta.

Näiden tutkimusten yhdenlaisena tuotoksena ajatellaan, että kumpikin sukupuoli on alkuperältään Jumalassa ja luotu Jumalan kuvaksi. Tällöin nähdään, että kumpikin sukupuoli on identtisesti pelastusopin ja -lupauksen alla sekä osa kirkkoa. Nainen, Maria, Kristuksen synnyttäjänä antaa tässä tutkimussuunnassa ymmärryksen siitä, että kristillisyyden tunnustaa ihmisessä sekä sielun että ruumiin, sukupuolisuuden. (Haverinen 2014, 223–225.) Toinen tarkastelutapa puolestaan näkee naisen aseman kirkossa hyvin alistetuksi; naisten mahdollisia tehtäviä kirkon piirissä rajataan teologisin ja raamatullisin argumentein tai naista kohdellaan näkemällä hänet ihmisenä miestä heppoisempana tai kaikilta elämässä tärkeiltä ominaisuuksiltaan miestä vaatimattomampana. Tässä tarkastelusuunnassa onnastellaan sitä, että vanhoillinen kirkko todellisuudessa pyrkii estämään sukupuolijärjestelmän hapertumisen ja tekee johtoportaisaan aktiivista taustatyötä nimenomaan sen työntämiseksi taka-alalle ja unholaan. Tällä tavoin tarkasteltuna naisten ajatellaan edustavan kirkon sisällä ja kirkosta ulkomaailmaan päin omalla äänellään minusta tuntuu -tasoista pohdintaa, kun taas miehet asetetaan sanojiksi silloin, kun katsotaan puhuttavan vakavasti otettavista faktoista ja kokonaisuuksista. Noista tuokiokuvista näkyvinä, konkreettisina esimerkkeinä toimivat vaikkapa naispappeuden ja avioliittolain kysymykset, jotka ovat puheenaiheina aina vaan, ja joiden ytimissä on nimenomaan sukupuoliuus. (Ranta 2019, 49, 57–59.)

Feministisen teologian näkökulmasta naispappeuskysymyksen nykytilaa on kuvattu muun muassa jonkinlaisena voimia vievänä takatalvena, jossa naispappeus on ollut olemassa yli 30 vuotta, mutta jossa siitä huolimatta päätään nostavat uudet, naispappeutta vastaan olevat kirkolliset toiminnot ja tilanteet. Naispappeutta saa kirkon tehtävässäänkin oleva julkisesti ja kirkon lain suojelemana vastustaa, ilman että kirkko suhtautuisi siihen moittien ja osoittaisi epäsuopeutensa sille. Näissä pohdinnoissa todetaan kristinuskon perinteen vaalivan yksipuolista ja maskuliinista näkymää Jumalan kaltaisena, Jumalan kuvana, olemisesta, mikä kaventaa nähdäksi tulevista kaikilta sellaisilta ihmisiltä, jotka eivät ole perinteisiä

maskuliinisia ominaisuuksia ja piirteitä omaavia miehiä ja jotka eivät tämän vajoavaisuutensa vuoksi sovi nostettaviksi miehen rinnalle kirkon maailmassa. Heille ei tunnu olevan todellista, noteerattavaa paikkaa kirkon formaalissa olemisessa ja perinteessä sen enempää kuin yhteisesti ja kiistattomasti nykypäivänkään kirkon johtotehtävissä. Sellaistakin näkökulmaa tuodaan pohdinnoissa esille, että vaikka naispappeus onkin kirkossamme hyväksytty muutama vuosikymmen sitten, niin kuitenkin feminiinisyydelle ja naisten mukanaan tuomille tavoille käsitellä teologisia kysymyksiä ei pappudessa olisi juurikaan tilaa eikä myötämiliisyyttä. On kuitenkin niin, että mitä useampaa näkökulmaa teologiseen keskusteluun saataisiin, sitä monipuolisempaa ja laaja-alaisempaa olisi lopputulema. Feministiteologiaan liittyen näissä pohdinnoissa todetaan, että feminiinisen arvoa kirkossamme tulisi kohottaa ja että suhteessa Jumalan tekoihin molemmat sukupuolet ovat passiivisia, joka ominaisuutena on kuitenkin liitetty perinteisesti vain naisiin. Tällöin suhteessa Jumalaan mies ja nainen ovat siis samanlaisia. Kefale-rakenne kuitenkin ymmärretään käytännössä nimenomaan sukupuolisidonnaiseksi, jolloin mies selkeästi asetetaan naisen yläpuolelle hierarkiassa ja jonka ajatuspohjan tulkitaan löytyvän Raamatusta. Kirkon käytännöissä ja arjessa maskuliinisuuden valta tarkoittaa helposti myös Jumalasuhteen jonkinlaista vinoutumista. Tällöin suhteen kuvaan saattaa eksyä kuvitelma hallinnasta ja aktiivisesta toimijuudesta, sen sijaan että vallitsisi ymmärrys siitä, että ihminen on, sukupuolestaan ja ominaisuuksistaan riippumatta, ainoastaan Jumalan antaman elämän lahjan vastaanottaja. Sukupuolikuvan tulisi voida nauttia avarakatseisuutta ja hyväksyä muuttuvaisuus, jotta jokainen ihminen saisi häpeämättä ja ilman nöyryytyksen kokemusta vastaanottaa itselleen osoitetun elämän lahjan, sellaisena kuin se hänelle on tarkoitettu ja sellaisena kuin se annetaan. (Saarinen 2019, 25–27; Kauppila 2019, 33, 35–36, 39, 42–44.)

Naispappeuden hyväksymistä käsitellään samaisten pohdintojen yhteydessä kirkkoa institutionaalisisella tasolla syvästi järjestyttäneeksi. Tuon päätöksen kuvailaan merkinneen monelle Raamatun selkeän sanan sivuuttamista ja kirkon altistamista sellaiselle, joka oli pidetty perinteiden ja Raamatun sanan voimalla näkymättömissä. Uhkakuvina on nähty kaikenlainen epäjärjestys, moraalien häviäminen ja harhaoppien päästäminen sisälle kirkon maailmaan. (Kauppila 2019, 41.)

3 SYLLISYYS, HÄPEÄ JA HÄPEÄTEOLOGIA

Häpeä on ihmistä syvältä koskettava, elämän perusrakenteita pirstaloiva tunne. Sitä kuvataan ihmisen olemassaoloon ja sen oikeutukseen liittyvänä tunteena, ja teologisesti tarkasteltuna tullaan kysymyksiin ihmisen ja ihmiselämän perusrakenteista. Joissain tutkimuksissa häpeä liitetään olennaisesti alastomuuteen ja sukupuolisuuteen, jolloin ihmisen koko olemus nähdään ensisijaisesti sukupuolisuutena, persoonan jäädessä taka-alalle ja toissijaiseksi. Häpeää voi tuntea paitsi yksilönä, myös kollektiivisesti, jolloin kysymys voi olla vaikkapa kuulumisesta johonkin sellaiseen ryhmään, joka ei nauti yleistä hyväksyntää tai arvostusta. (Kettunen 2011, 157.)

Häpeää tutkittaessa ja käsiteltäessä painotetaan sen luonteen ymmärtämisen tärkeyttä, ja sitä kuvataan tunteena voimakkaaksi ja ihmistä syvältä koskettavaksi. On keskeistä ymmärtää häpeän ja syllisyyden erilaisuus, ja olennaista on myös tarkastelunäkökulma; psykologisina kysymyksinä ne näyttäytyvät toisenlaisina kuin teologian näkökulmasta tarkasteltuina. Yhtä kaikki, häpeä tunteena tai tunnekokemuksena on koskettanut ihmisiä läpi aikojen. (Kettunen 2011, 156–157; Kettunen 2014, 15.)

Naiseudenkin keskeisten varjojen voidaan katsoa liittyvän sukupuoleen; naiset ovat sukupuolensa vuoksi monissa konteksteissa seksuaalisen väkivallan ja valankäytön kohteina ja välikappaleina, ja heihin kohdistuu sukupuolensa vuoksi suuri määrä odotuksia ja normituksia. Ne naiset, jotka uhrautuvat myymään omaa kehoaan kyetäkseen huolehtimaan lapsistaan, kertovat häpeän ja saastaisuuden tuntemuksista, joiden juurena on nimenomaan sukupuolen asettama asema monin tavoin tarkasteltuna. (Virokannas & Väyrynen 2013, 13.)

Häpeään linkittyy kulttuurista riippuen enemmän tai vähemmän syllisyyden tunne, ja siten häpeäteologian ohella asioita tarkastellaan teologisissa piireissä myös syllisyyden teologian kautta. Läntisessä kristinuskossa puhutaan syllisyydestä ihmisen Jumalasta erottavana asiana, mutta sen sijaan häpeän kysymysten kohdalla on koko lailla vaiettu. Huolimatta edellä mainitusta asettelusta,

linkittyy häpeä syyllisyyttä vahvemmin ikuisuuteen ja ajattomuuteen, on luonteeltaan perustavanlaatuisen ja omanarvontunnetta syövä ja viestii yhteyden puuttumisesta siitä kärsivän ihmisen ja hänen ikuisuusolemukseensa, jonkinlaisen pyhyyden kokemuksen, väliltä. Yhteyden sijasta ihminen kokee itsensä epäonnistuneeksi, asetettujen ihanteiden edessä alamittaiseksi, nöyryytetyksi, alistetuksi ja objektiksi. (Kettunen 2011, 158; Kettunen 2014, 16.)

Häpeän ja syyllisyyden käsitteiden usein tapahtuva sekoittaminen ja virheellinen mieltäminen yhdeksi ja samaksi tunteeksi on ongelmallista, koska niiden alkulähteet ja vaikutukset poikkeavat toisistaan merkittävästi. Syyllisyys kohdistuu yksinkertaistaen lähinnä toimintaan tai käytökseen, joka on mahdollisuus saada ja antaa anteeksi. Häpeä kovertaa ihmisen syvintä olemusta ja syvintä kelpaavuuden, arvostettavuuden, riittävyden, olemassaolon oikeutuksen ja hyväksyttävyyden kokemusta, eikä siihen ole mahdollista vastata ”ulkopuolisella” anteeksiannolla. Syyllisyyskokemus arvioi siis omaa käyttäytymistä, kun taas häpeäkokemus arvioi omaa minuutta, ihmisyyttä. Joskus on jopa niin, että syyllisyys pintapuolisempina tunteena voi jäädä kokonaan puhumatta tai tunnustamatta, koska valtava häpeä syvempänä tunnepohjana ja ylilyöväneenä tunteena estää sen. Tai niin, että syvä häpeä naamioidaan esimerkiksi siedettävämmältä tuntuva syyllisyydeksi, jotta välttyään joutumasta kohtaamaan häpeän tuskallisuutta. Tunteet voivat esiintyä myös rinnakkain, mutta joka tapauksessa tämän tyyppisten vaikeiden tunteiden kanssa kamppailu, peittely, kieltäminen ja salaaminen estävät aidon ja rehellisen elämisen. (Kettunen 2014, 16–17; Malinen 2005, 184–186.)

Huomionarvoista on myös häpeän ja syyllisyyden tunteiden vaikutus ihmiseen sosiaalisella ja persoonan tasolla. Siinä missä syyllisyyttä kokeva moittii itseään esimerkiksi jostakin tekemisestään ja mahdollisesti yrittää hyvittää tekonsa toiselle ihmiselle aiheuttaman vahingon, lamaantuu häpeää kokeva tunteensa kahlitsemana usein sisäänpäin käpertyneeksi. Häpeä saa asiat helposti vääristymään suhteettomiin mittasuhteisiin ja piinaa siitä kärsivää ihmistä jokaisen virheen myötä syvemmin ja tuskallisemmin. Noiden tunteiden virheellinen sekoittaminen keskenään aiheuttaa joskus myös hankaluuksia anteeksipyyttämistä koskien; siinä missä syyllisyyttä kokeva ihminen aiheellisesti pyytää ja kenties saa väärän tekonsa anteeksi, häpeästä kärsivä uppoaa aiheettomilla tai

perusteettomilla, varmuuden vuoksi tehdyillä anteeksipyytelyillä yhä syvemmälle huonommuuden tuntemusten suohon. (Malinen 2005, 185–194.) Päihdeongelmaisten henkilöiden kohdalla syyllisyyden tuntemukset ovat usein vahvoja. Syyllisyys siitä, että on aiheuttanut kärsimyksensä itse ja lisäksi tuonut kärsimyksen omien läheistenkin elämään. Syyllisyyden tunteiden läpikäyminen ja kohtaaminen on merkityksellistä oman elämän kokonaiskuvan rakentamisessa ja mahdollisuudessa kasvuun ja etenemiseen. Kasvuun ja etenemiseen kantavat myös positiivisuus, elämänilo, oman elämän ja elämäntilanteen vahvuuksien näkeminen sekä toivo paremmasta. (Kanerva 2011, 99–100.)

Kristinuskon on tutkittu olevan päihdeongelmasta toipuville yksi tärkeä keino syyllisyyden ja häpeän tunteiden käsittelyyn. Aiheen tutkimuksessa kristinuskon ja kristillisen perinteen havaittiin esiintyvän varsinaista uskoa enemmän eräänlaisena kulttuurisena varastona ja työkalupakkina, joista päihdeongelmasta toipuva voi ammentaa tukea toipumiseen. Kyky tulkita omia kokemuksia, tunteita ja tuntemuksia kristinuskon tarinoiden ja teemojen avulla oli tutkimuksen mukaan päihdeongelmaisen toipumisessa tärkeämpää kuin opinkappaleiden tarkka osaaminen ja vaikkapa rituaalien toistaminen. Kristinuskon sanoma siitä, että koskaan ei ole liian myöhäistä ottaa uutta suuntaa elämässä ja että jokaisella ihmisellä on siihen oikeus, on kantava ajatus päihdeongelmasta toipuneille. Samoin koetaan lupaus armosta ja siitä, että omin voimin ei kenenkään tarvitse jaksaa vaan että Jumala kantaa meitä jokaista. Tietyt raamatunlauseet, kertomukset ja virret ovat usein tärkeitä päihdeongelmasta toipumisen tiellä, ja tutkimuksessa tuli myös esille se, että yhteys kristillisyyteen oli monella tutkimuksessa seuratulla toipujalla väljentynt ajan kuluessa. Niin ikään tutkimuksessa avautui se, että päihdeongelmasta toipuminen tarkoittaa kokonaan uuden elämän rakentamista; ei vanhan elämän jatkamista ilman päihteitä. (Lund 2018, 7, 54–57.)

Samantyyppistä kokemusmaailmaa havainnoitiin väitöskirjassa, jossa alkoholittaiset kuvasivat toipumistaan paitsi raskaaksi, myös voimaannuttavaksi prosessiksi, jossa tärkeä ja keskeinen suhde alkoholiin muuttuu vastaavanlaiseksi suhteeksi raittiiseen elämäntapaan. Tutkimuksen naisille toipumisen tie tarkoitti syvää ja kokonaisvaltaista elämänmuutosta. (Törmä 2011, 15–16.)

Ben Malinen (2005) toteaa häpeän liittyvän vahvasti sukupuoleen ja pohtii asiaa siitä näkökulmasta, että naisille on usein paitsi miehiä luonteenomaisempaa kokea ja osoittaa tunteitaan ja tarvitsevuuttaan sekä puhua niistä, myös tarvittaessa hakea apua niihin liittyen. Naiset myös arvottavat ihmissuhteet keskimäärin tärkeimmiksi kuin miehet ja kokevat siten myös niiden mahdollisen puuttumisen, vaikeudet tai rikkoontumisen voimakkaasti, mikä altistaa häpeäkokemuksille. Naisille häpeän ominaispiirteet heikkous, huonommuus ja riittämättömyys ovat myös yleisesti hyväksytympiä ja sopivampina pidettyjä, kun taas miehisinä valteina on aina pidetty pärjäämistä, jaksamista, pystymistä, kilpailuhenkisyttä, herkkien ja kipeiden tunteiden peittämistä sekä jopa hallittua vihamielisyyttä. Naisen osoittama viha ei puolestaan ole sopivana pidettyä, vaan kylmäkiskoista, kovaa ja pahansuisista, ja siinä missä miehet kasvatetaan reippaiksi pojiksi, on naisten kohdalla vastaava ihanne kilttinä tyttönä oleminen. Jos noita yhteiskunnallisia ja kulttuurisia normeja ei olemuksellaan ja persoonallaan täytä, altistuu häpeälle. Laajassa mittakaavassa yhteiskunnalliset normit siis määrittävät sen, mitä ihmisen kuuluu hävetä. (Malinen 2005, 112–114, 191.)

Päihderiippuvuuden nais erityisyyttä käsiteltäessä häpeä on syytä ymmärtää vahvaksi tekijäksi, joka liittyy päihdeongelman koko elinkaareen; sen syntyyn, jatkumiseen, mahdolliseen hoidon piiriin hakeutumiseen sekä toipumiseen. Häpeä on vahvasti taustalla päihderiippuvaisten naisten olemisessa, elämisessä ja kokemusmaailmassa, ja sen käsitteleminen on olennaista liittyen naisten päihderiippuvuuteen, vaikkakaan naisten tarvetta siihen ei aina ole ymmärretty eikä mahdollistettu. Häpeä on usein taustatunteena naisella päihderiippuvuutensa voimavaroja vievässä salailussa, ja se langettaa varjonsa päihderiippuvaisen naisen elämään monin tavoin ja moniin eri rooleihin sekä asenteisiin ja mielikuviin liittyen. Yksi naisyhteisöissä avautuva mahdollisuus liittyy nimenomaan häpeään; hyväksyvä vertaisilmapiiri tarjoaa mahdollisuuden häpeän avoimeen käsittelemiseen, mikä edelleen avaa väylän oman päihderiippuvuuden vapautuneempaan tutkimiseen. Päihderiippuvaisilla naisilla näyttäytyy vahvasti häpeän sisäistäminen sukupuolittuneena, nais erityisenä ilmiönä. Päihdeongelmaisilla miehillä puolestaan näyttää olevan kyky ulkoistaa häpeän tunne, mikä saattaa liittyä siihen, minkälaiset erityyppiset roolit sukupuolille ovat kulttuurisesti hyväksytyjä. Tällöin häpeä saattaa muodostua naisille korostuneeksi ja sisäsyntyiseksi tavaksi

jäsentää ja raamittaa omaa sukupuolta. Naisten kokemukset naisen olemisesta sanoittuvat usein negatiivisten ilmausten kautta, ja oma itse ja oma sukupuoli nähdään ja koetaan alentavana. Päihderiippuvaiset naiset kohtaavat usein häpäisemistä esimerkiksi huorittelun ja objektina nähdyksi ja kohdelluksi tulemisen muodossa, omasta toiminnastaan riippumatta. Myös muunlaista sukupuoleen liittyvää häpäisyä, alistamista, esineellistämistä, kohteeksi joutumista, ulkonäön arvostelua, kommentointia, väkivaltaa ja muuta häpeän tunnetta synnyttävää ja vahvistavaa saavat päihderiippuvaiset naiset usein osakseen. Osa siitä liittyy suoraan päihdekulttuuriin ja naisten alisteiseen asemaan siinä maailmassa, osa taas tapahtuu perhepiirissä tai on tapahtunut jo lapsuudessa. Kaikki tuo nöyryyttää, tuo häpeää, hävettää, nujertaa ja traumatisoi, ja voi muodostua osaksi identiteettiä, mikä puolestaan läpäisee naisen koko olemista ja selittää syvän häpeän haasteellisuutta ja sen todellisen käsittelemisen vaikeutta päihderiippuvuuksien problematiikassa. (Karttunen 2019, 146–149.)

4 PÄIHDERIIPPUUUS JA NAISERITYISYYS PÄIHDETYÖSSÄ

Päihderiippuvuuden ja päihdetyön nais erityisyyden käsitteet muodostivat opin näytetyöni lähtökohdat ja ytimen. Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena oli tutkia ja ymmärtää naisten päihderiippuvuutta ilmiönä sekä saada selville nais erityisiä asi oita ja tarpeita siihen liittyen.

4.1 Päihderiippuvuus

Päihderiippuvuuden käsite oli nais erityisyyden käsitteen ohella perusta opinnäy tetyöni tutkimukselle. Opinnäytetyössäni päihderiippuvuuden käsite sisälsi sekä alkoholiriippuvuuden että riippuvuuden erilaisista huumausaineista.

Riippuvuudella tarkoitetaan tiettyyn asiaan tai toimintaan kiintymistä ja kiinnitty mistä, jota on vaikea korvata millään muulla asialla tai toiminnalla ja joka pikku hiljaa syrjäyttää elämästä muun muuttuen elämässä itseisarvoksi ja keskiöksi. Riippuvuus on toimintaa, josta saatava välitön tai lyhyen aikavälin mielihyvä muuttuu haitalliseksi ja elämää heikentäväksi pitkällä aikavälillä tarkasteltuna. (Hirschovits-Gerz 2014, 32.)

Päihderiippuvuuden taustalla on usein laaja-alaisia, elämän eri osa-alueita käsit täviä ongelmia, ja aktiivisesti päihteitä käyttävät usein kokevatkin päihteet kei nona elämänsä tiettyjen asioiden korjaamiseen tai niiden kanssa selviytymiseen (Kuusisto 2009, 32; Partanen, Holmberg, Inkinen, Kurki & Salo-Chydenius 2015, 120). Kansan keskuudessa tulkintoja päihderiippuvuudesta ja sen synnystä tai taustoista on monenlaisia, ja virallisissakin yhteyksissä päihderiippuvuutta kuva taan eri näkökulmista, erilaisilla selitysmalleilla ja -näkemysillä. Tällaisia näke myksiä ovat esimerkiksi päihderiippuvuuden käsittäminen henkilön genetiikkaan liittyväksi tai päihderiippuvuuden sosiaalipsykologista viitekehystä korostavaksi. Lääketiede puolestaan määrittelee päihderiippuvuuden sairaudeksi. (Partanen ym. 2015, 118–120.)

4.1.1 Päihderiippuvuuden geneettinen selitysmalli

Kokemukseen pohjautuvien tutkimusten mukaan genetiikka saattaa selittää päihderiippuvuuden riskiä merkittävästi, jopa 50–60 prosentin verran (Partanen ym. 2015, 118). Tiedetään kuitenkin, että genetiikka yksinään ei aktivoi riippuvuutta, vaan riippuvuuden syntyyn vaaditaan sitä synnyttävän, keskushermostoon muistijäljen jättävän, toiminnan harjoittamista. Mikäli elinolosuhteet ovat hyvät ja elämä tasapainossa, on se vahva suoja genetiikan muodostamaa alttiutta vastaan. (Hirschovits-Gerz 2014, 33.)

4.1.2 Päihderiippuvuuden sosiaalipsykologinen selitysmalli

Sosiaalipsykologian piirissä päihderiippuvuutta tarkastellaan ihmisen ja ympäristön välisen suhteen näkökulmasta. Tämän selitysmallin mukaan muun muassa ihmisen ja ympäristön keskinäinen vuorovaikutus, opitut mallit, elämäntilanteet ja erilaiset selviytymistavat ovat keskeisiä päihderiippuvuutta käsiteltäessä (Hirschovits-Gerz 2014, 33-34; Partanen ym. 2015, 119). Joissakin sosiaalipsykologisissa selitysmalleissa addiktiokäyttäytyminen nähdään yksilön kokonaisvaltaisena ja laaja-alaisena reagoitina yhteiskunnan olosuhteisiin ja kysymyksiin, joissa yksilölle nousee monenlaisia eksistentiaalisiakin epävarmuuksia ja ristiriitaja (Hirschovits-Gerz 2014, 35–36).

4.1.3 Päihderiippuvuuden lääketieteellinen selitysmalli

Lääketieteen näkökulmasta päihdeongelma on helposti uusiutuva ja krooninen sairaus. Päihdeongelmaa tarkastellaan tässä kontekstissa sen aiheuttamiin erilaisiin terveyshaittoihin, sairauksiin ja oireisiin keskittyen. (Partanen ym. 2015, 118.) WHO:n diagnoosikriteeristö ICD-10 pitää sisällään kuusi määritelmää päihdeidenkäytöstä ja linjaa niin, että kolmen kriteerin täytyessä yhtäaikaaisesti vuoden aikana on päihderiippuvuusdiagnoosi mahdollinen. Riippuvuudesta puhuttaessa päihdeiden merkitys, käyttömäärät ja sietokyky kasvavat ja päihdeettömänä olemisen tuo mukanaan vieroitusoireita ja alentuneen toimintakyvyn.

Päihderiippuvuus määritellään sairaudeksi, jolloin päihteiden käyttöä ei nähdä valintana vaan pakonomaisena, mahdollisesti perinnöllisenä, käyttäytymisenä. (Ruisniemi 2006, 16.) Esimerkiksi alkoholiriippuvuuden diagnoosikriteeristön kuusi määritelmää ovat:

- voimakas ja pakonomainen halu tai tarve käyttää alkoholia
 - heikentynyt kyky hallita alkoholin käyttöä; aloittamista, lopettamista ja määriä
 - vieroitusoireet
 - kasvanut toleranssi
 - muiden mielenkiinnon kohteiden ja mielihyvän lähteiden häviäminen
 - haitoista huolimatta yhä jatkuva alkoholin käyttäminen
- (Hirschovits-Gerz 2014, 31.)

4.2 Nais erityisyys päihderiippuvuudessa ja päihdetyössä

Nais erityisyys ei ole käsitteenä kovinkaan selvä eikä helposti auki kirjoitettavissa. Käsite kuitenkin pitää sisällään sukupuolen nimenomaisen näkyväksi tekemisen. (Kuivalainen 2018, 12–13.) Haluan opinnäytetyössäni tarkastella nimenomaan päihderiippuvaisten naisten elämässään kokemaa, sukupuoleensa liittyvää erityisyyttä. Naisten päihderiippuvuuksien lisääntyminen näkyy sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukentällä enenevässä määrin, ja palvelujärjestelmän yhdeksi haasteeksi on tullut nais erityisten (palvelu)tarpeiden tunnistaminen ja niihin vastaaminen.

Alkoholin aiheuttamat haitat ja riippuvuus kehittyvät naisille pääsääntöisesti nopeammin kuin miehille, johtuen fysiologisista eroavaisuuksista sukupuolten välillä. Naisten alkoholin käyttö on lisääntynyt voimakkaasti, samoin humalahakuisen juominen erityisesti nuorilla naisilla. On tutkittu, että suomalaisten naisten päihteiden käyttö liittyy usein yrityksiin hallita stressiä ja yleistä huonovointisuutta. (Lindroos 2015, 73.)

Päihderiippuvuudesta puhuttaessa nais erityisyys pitää sisällään naissukupuolen ja siihen liittyvät erityisyydet sekä elämän, joka ei vastaa naiselle yhteiskunnassa asetettuja normeja ja toimijuutta (Virokannas & Väyrynen 2013, 7). Suomen

päihdetyö ja alkoholipolitiikka ovat olleet perinteisesti miessukupuolen raamittamaa, mutta nyt ollaan tilanteessa, jossa nais erityisyys on huomioitava sekä päätöksenteossa, tutkimuksessa että palveluissa. Naisten tarpeita asiassa ei voida enää nähdä miesten tarpeiden pienenä, vaatimattomana sivuhaarana. Naisella kyseenalaistuu päihdeongelman myötä monta sellaista asiaa, jotka päihdeongelmaisen miehen kohdalla sivuutetaan tai nähdään merkityksiltään vähäisiksi, jopa olemattomiksi. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi seksuaalisuus, onnistuminen vanhemmuudessa ja oman sukupuolen edustajana, ja ylipäätään koko olemassaolon ja avun saamisen oikeutus. (Palojärvi 2012, 104, 108.) Äitiyttä on perinteisesti pidetty jonkinlaisena naiseuden ja naisena olemisen avainasiana, ja vaikei naisella olisikaan lapsia, niin äidillisten luonteenpiirteiden oletamat ja ihanteet kohdistuvat myös lapsettomiin naisiin (Ranta 2019, 51–52).

Päihdehoidon nais erityisyyden kriteeristöä voidaan ajatella kolmikohtaiseksi. Kriteeristö sisältää ymmärryksen sukupuolen ja naiseuden merkityksestä sekä naisten palvelutarpeista, ymmärryksen naisten päihdeproblematiikan kokonaiskuvasta vaikutusalueineen ja ymmärryksen niistä vaatimuksista ja tarpeista, jotka kohdistuvat nais erityistä päihdetyötä tekeviin ammattilaisiin (Karttunen 2013, 221). Naisten parissa tehtävän päihdehoitotyön keskeisenä ytimenä pidetään sitä, että nainen kohdataan omana itsenään, yksilönä, eikä ainoastaan suhteessa rooleihinsa naisena (Partanen ym. 2015, 373).

Nais erityiset asiat päihderiippuvuudessa liittyvät esimerkiksi naisen sosiaalisiin rooleihin, fysiologisiin tekijöihin sekä elämäntapaan. Naisille, joilla on lapsia, varsin tyypillisiä ovat äitiyteen liittyvät elämäntapojen määreet ja aikajänteet; raskaus, imetys, lasten kasvatus jne. Edellä mainittuihin asioihin liittyen päihderiippuvaisien äitien riippuvuus voi olla periodimaista, ja äitiyden ja päihderiippuvuuden yhdistelmään liittyy usein huoli perheestä ja lapsista sekä pelko lasten menettämisestä. Lasten menettämisen pelko selittää sitä, että päihderiippuvaiset äidit usein hakevat apua riippuvuutensa varsin myöhään sekä salaavat riippuvuutensa monesti varsin pitkään. Salaamisen ja myöhäisen avun hakemisen taustalla on myös pelko leimaantumisesta, roolipaineet, perinteisten roolien rikkoontuminen sekä häpeä ja syyllisyys. Samoista syistä päihdeongelmaiset naiset usein hakeutuvat aluksi jonkin muun hoidon kuin päihdehoidon piiriin, ja tekevät sen varsin

myöhäisessä vaiheessa, mistä johtuen naiset usein päihdehoitoon päätyessään ovat varsin huonokuntoisia. Myös lähisuhdeväkivallan on tutkittu päihderiippuvaisten naisten kohdalla olevan estävä tai hidastava tekijä hoitoon hakeutumisessa. Lähisuhdeväkivalta näyttäytyy keskeisenä vaikuttajana päihderiippuvuuk-sien maailmassa; alkoholin käyttäminen liittyy usein väkivaltaan sekä syynä että seurauksena. (Partanen ym. 2015, 372–373; Lindroos 2015, 73–74.)

Naisiin suuntautuvassa päihdetyössä sukupuolen vaikutus on keskiössä sekä al- koholin käyttämiseen että kuntoutumiseen liittyen. Ryhmät ja yksiköt, jotka on suunnattu vain naisille ja joissa työntekijät ovat naisia, koetaan sekaryhmiä tur- vallisemmiksi, ja ne tarjoavat vertaistukea sekä mahdollistavat puhumisen ki- peistä, erityisesti naisia koskettavista aiheista ja tunteista. (Lindroos 2015, 74.) Vain naisille tarkoitetuissa yhteisöissä siellä olijoiden samaan sukupuoleen kyt- keytyvä turvallisuuden kokemus rakentuu luottamuksen ja arvostuksen ilmapii- ristä sekä nähdyksi, kuulluksi, hyväksytyksi ja kohdatuksi tulemisesta, ja ne tar- joavat myös turvaa sukupuoleen liittyviltä väkivallan kokemuksilta. Kokonaisval- taisesti turvalliseksi ja suojaavaksi tehty ympäristö peilautuu naisten hyvinvointiin ja kykyyn sietää stressiä, jolloin rauhoittumisen ja paikoilleen asettautumisen myötä omien asioiden ja elämäntilanteen läpikäyminen ja työstäminen tulee mah- dolliseksi ja tarjoaa korjaavia kokemuksia. Kokonaisvaltaisen turvallisuuden aja- tus pitää sisällään paitsi yhteisön toiminnan ja työntekijät osana sitä, myös ver- taistuen, vuorovaikutuksen ja läsnäolon sekä myös rakenteelliset ja toiminnalliset ratkaisut. Yhteisöt tarjoavat naisille mahdollisuuden keskittyä itseensä ilman mui- hin rooleihin liittyviä odotuksia ja paineita. Naisten on tutkittu kokevan vain naisille tarkoitettut yhteisöt avoimuuden ja monenlaisen syvällisyyden mahdollistavina sensitiivisinä paikkoina, joiden taika murenisi, mikäli mukana olisi miehiä. (Kart- tunen 2019, 118–123, 135, 139.)

Päihdetyön nais erityisyyteen liittyy naisten tilanteita kokonaisvaltaisesti lähestyvä ajattelu- ja työtapana. Päihderiippuvaisten naisten usein huonot kokemukset turval- lisuuteen ja luottamukseen liittyen heijastuvat siihen, kuinka he pystyvät olemaan yhteisöissä. Naisyhteisön tarjoama yksi tärkeä ulottuvuus onkin oman naiseuden löytäminen ja arvostavan suhtautumisen rakentaminen siihen sekä oman nai- sena olemisen tavan löytäminen. Yhteisöt tarjoavat myös tilaisuuden opetella

rakentamaan suhteita toisiin naisiin. Päihderiippuvaisen naisen mahdolliset vaikeudet suhteessa muihin naisiin saattavat liittyä omaa sukupuolta koskevaan vie-rauden ja irrallisuuden tunteeseen sekä osaamattomuuteen ja epävarmuuteen olla nainen. Näin ollen saattaa ilmetä vaikeuksia suhtautua myöskään muihin nai-siin, mikä varsinkin yhteisöön asettautumisen alkuvaiheissa saattaa haastaa ver-taistuen toimivuuden. (Karttunen 2019, 123, 140–141, 143.)

Päihdetyössä korostuu jokaisen ihmisen elämän arvottaminen yhtä arvokkaaksi ja tärkeäksi, ja työ onnistuu ainoastaan sellaisessa ilmapiirissä ja ympäristössä käydyssä vuoropuhelussa, missä kaikki ihmiset ja osapuolet ovat tunnustetut keskenään samanarvoisiksi. Päihdetyössä on tärkeää ymmärtää syvällisesti se, että kaikilla ihmisillä on sisällään valmius tunteeseen itsestä tärkeänä osana suurta, arvokasta ja merkityksellistä kokonaisuutta. Useissa suurissa kulttuu-reissa, mahdollisesta uskonnollisuudesta tai sen puuttumisesta riippumatta, ih-minen mielletään Jumalan luomaksi, ja loukkaukset ihmisen pyhäksi kokemia asi-oita kohtaan nähdään loukkauksiksi Jumalaa kohtaan. Tätä kautta pohdittuna esimerkiksi päihdeasiakkaiden kaipaus pyhään voidaan nähdä heidän kamppai-lunaan persoonaansa kohdistuneista loukkauksista kohti syvässä tietoisuudessa olevaa olemisen oikeutta. Kaipaus rauhaan ja tasapainoon korostuu päihdeasiak-kaiden puheissa, ja ne mielletään merkityksellisiksi asioiksi, vaikkakin tavat noi-den tilojen saavuttamiseksi vaihtelevat. Rauhalla ja tasapainolla tarkoitetaan tässä yhteydessä sisäisen ahdistuksen hellittämistä kaikesta ulkoisesta kaaok-sesta ja kaoottisuudesta huolimatta. Päihdeasiakkaiden parissa työtä tekeviä neuvotaan kiinnittämään huomiota esimerkiksi käytettäviin tiloihin; tilat olisi hyvä rakentaa kaikkien helposti saavutettaviksi, mahdollisesti uskonnollisesti neutraa-leiksi, huomioimaan eri aisteja ja tarjoamaan levon hetkiä. Pelkästään pysähty-minen elämän suurten pohdintojen äärelle ja tilaisuus työstää niitä edesauttaa päihdeasiakkaan toipumista. Kristinusko toimii raittiutta tukevana asiana var-maankin perustuen kristinuskon antamiin hyväksytyksi tulemisen ja syyllisyy-destä vapautumisen kokemuksiin. (Kanerva 2011, 112–113, 117–119, 123.)

5 KIRKKO JA PÄIHDETYÖ

Kirkon asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa pidetään merkittävänä, ja sillä on kattava kokemus menestyksekkästä työstä päihdeproblematiikan parissa. Kristinuskon yksi keskeinen ajatus on auttaa hätään joutuneita, ottaa kaikki mukaan ja puolustaa kaikkien ihmisten oikeutta tasa-arvoiseen elämään, ja siinä nähdään jokainen ihminen Jumalan kuvana ja työkaverina ja Jumalalta arvonsa lahjaksi saaneena. Kirkon toiminnan kautta tulee esille myös hengellisyyden merkitys päihdeproblematiikan haasteisiin vastattaessa. (Kirkon päihdestrategia 2005, 3–4.)

Kirkon päihdestrategiassa päihdeongelma nähdään riippuvuutena. Strategia on vuodelta 2005, ja sen tavoitteena on päihdekysymysten tuominen seurakuntien suunnitteluun, kattaen kaikki osa-alueet seurakuntien toiminnasta henkilöstöpolitiikkaan. Strategia linjaa yhteisiä päihdetyön tavoitteita seurakunnille ja kristillisestä arvopohjasta käsin työtään tekeville järjestöille, jotka kukin tahollaan tekevät sen pohjalta omat strategiansa. Kirkko tekee toimintansa kaikki työkentät läpäisevää, ehkäisevää päihdetyötä ja korjaavaa tai hoitavaa päihdetyötä päihderiippuvuuksien kanssa kamppaileville kohdennettuna. (Kirkon päihdestrategia 2005, 3–4, 6–10.)

5.1 Oulun seurakuntayhtymän päihdetyö

Oulun seurakuntayhtymässä päihdetyötä tehdään monin tavoin. Erilaisia ryhmiä kokoontuu säännöllisesti, ja kaksi kertaa vuodessa järjestetään päihdeongelmaisille suunnattuja A-leirejä. Päihdetyön nimetyt diakoniatyöntekijät Oulun seurakuntayhtymässä ja Tuomiokirkkoseurakunnassa jalkautuvat päihde- ja kriminaaliryöstön kentälle sekä osallistuvat verkostoihin ja tapahtumiin. Kahdenkeskiset asiakastapaamiset, yhteydenpito asiakkaisiin ja monenlainen tuki ja apu kuuluvat myös työhön.

5.2 Oulun seurakuntayhtymän nais erityinen päihdetyö

Oulun seurakuntayhtymässä varsinaista nais erityistä päihdetyötä edustavat tällä hetkellä kerran viikossa kokoontuva Naisten ryhmä sekä erityisryhmien diakoniatyöntekijän naisten kanssa tekemä monipuolinen ja laaja-alainen yksilötyö.

Naisten ryhmä on avoin, ja siinä käy viikoittain keskimäärin 5–15 naista. Kokoon-tumisissa kahvitellaan aina, ja usein lauletaan virsikirjasta muutama toivevirsi. Joskus kokoontumisille on oma teemansa, mutta pääsääntöisesti ryhmä tapaa vapaan keskustelun ja yhdessäolon merkeissä. Ryhmässä myös jaetaan tietoa tapahtumista ja tilaisuuksista.

Lisäksi erityisryhmien diakoniatyöntekijä tekee päihdeongelmaisten naisten kanssa yksilötyötä, mikä pitää sisällään kokonaisvaltaista kohtaamista; esimerkiksi keskusteluja, neuvontaa, apua ja ohjausta monenlaisissa elämän asioissa.

5.3 Päihdetyö Oulun paikallisseurakunnissa

Oulun paikallisseurakunnissa päihdetyötä tehdään monin tavoin seurakunnasta riippuen. Tekemistä ohjaa Kirkon päihdestrategian pohjalta tehty Oulun seurakuntien oma päihdestrategia, joka on laadittu alun alkaen vuonna 2013 nimetyn työryhmän toimesta ja johon on otettu oppia mm. vuonna 2001 hyväksytystä Vantaan seurakunnan päihdestrategiasta. Oulun seurakuntien päihdestrategia on päivitetty viimeksi vuonna 2016. Oulussa seurakuntien oman päihdestrategian laatimisen ponttimena on ollut seurakunnan työntekijöiden työkentästä riippumattoman päihdeasioihin liittyvän tietotaidon lisäämisen tarve sekä seurakuntien tekemän päihdetyön kehittäminen ja vahvistaminen. Strategia kuvaa diakonista päihdetyötä työnä, jonka johtoajatuksena on kaikkien ihmisten samanarvoisuus elämäntilanteista ja olosuhteista riippumatta. Rinnalla kulkemisen, työn hoitavuuden ja päihdeettömään elämäntapaan tukemisen todetaan strategiassa olevan käytännön työn keskeinen ajatus. Työmenetelminä mainitaan kahdenkeskiset kohtaamiset (ohjauksellisuus, kuunteleminen, sielunhoito), kotikäynnit, vertaisryhmät, leirit, retket sekä monipuolinen ja -muotoinen yhteistyö muiden

päihdetyötä tekevien tahojen kanssa. Strategiassa todetaan, että seurakunnan tilaisuuksiin odotetaan ihmisten osallistuvan päihdeettöminä ja että diakoniatyössä työntekijällä tulee olla valmius päihdeidenkäytön puheeksi ottamiseen. Edelleen todetaan, että asiakas tulee aina ottaa huomioon yksilönä omine elämän kokonaisuuksineen ja tarpeineen, ja että työntekijöiden tulee pitää ajan tasalla tietonsa päihdeasioista ja -palveluista sekä tehdä yhteistyötä eri työalojen ja eri toimijoiden kanssa. (Oulun seurakuntien päihdestrategia 2015; Oulun seurakuntayhtymän päihdestrategia 2016.)

Haastattelin paikallisseurakuntien päihdetyöstä Kiimingin seurakunnan diakoniatyöntekijä Riikka Ikosta, joka kertoi oman työnsä päihdetyön osuudesta sekä valotti kokonaiskuvaa Oulun seurakuntien päihdetyöstä. Ikonen kuvasi Oulun seurakuntayhtymän kutakin seitsemää seurakuntaa varsin omaleimaisiksi, pohjautuen jo ihan siihenkin, että osa seurakunnista sijoittuu vahvasti maalaismaiseen ympäristöön, ja osa on taas selkeästi kaupunkilaisseurakuntia. Seurakuntien päihdetyökin poikkeaa toisistaan sekä alueellisen tarpeen että työntekijän osaamisen ja mielenkiinnon mukaan, ja pääsääntöisesti seurakuntien diakoniatyöntekijät tekevät päihdetyötä omalla nimetyllä alueellaan, kaiken muun aluetyön ohella. Ainoastaan Tuomiokirkkoseurakunnalla ja seurakuntayhtymällä on omat työntekijänsä kokoaikaiseen päihde- ja kriminaalityöhön. (Diakoniatyöntekijä Riikka Ikosen haastattelu 10.03.2020 ja 11.03.2020.)

Ikonen kertoi, että käytännön päihdetyö ei heillä joka tilanteessa eroa muiden ihmisten kanssa tehtävästä työstä, vaan että samaan yhteyteen ja samoihin tilaisuuksiin on kutsu kaikille. Yhteisillä tilaisuuksilla ja vaikkapa diakoniatyön tarjoamilla ruokailuilla pyritään tarjoamaan mahdollisuuksia osallisuuteen ja hengelliseen ravintoon, ja niillä tarjotaan kokonaisvaltaisesti tukea hyvinvointiin; fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen ja hengelliseen. Myös vertaistuen merkityksen näissä yhteyksissä Riikka Ikonen nosti esille haastattelussa. (Diakoniatyöntekijä Riikka Ikosen haastattelu 10.03.2020 ja 11.03.2020.)

Kiimingin seurakunnan diakoniaruokailut järjestetään nykyään Kiimingin Halpa-Hallissa, jossa diakoniatyöntekijän kanssa ihmisiä kohtaamassa on aina Oulun kaupungin mielenterveyshoitaja. Kohtaamispaikoiksi pyritään järjestämään

tämäntyyppisiä matalan kynnyksen paikkoja, joissa ihmisillä on mahdollisuus lähestyä auttavia tahoja, saada neuvoa ja hakeutua avun piiriin. Samoissa yhteyksissä jaetaan myös materiaalia, tietoa tulevista tilaisuuksista ja palveluista sekä kannustetaan ihmisiä osallistumaan toimintaan. (Diakoniatyöntekijä Riikka Ikonen haastattelu 10.03.2020 ja 11.03.2020.)

Seurakunnan diakoniatyön viimesijaisen taloudellisen tuen ajanvarauksen Ikonen kertoi Kiimingissä sujuvan jouhevasti, samoin keskusteluavun saamisen. Yleisellä tasolla hän kertoi seurakunnissa esimerkiksi varsinaisten päihderyhmien ja keskusteluavun olevan usein tarjolla tarpeen ja työntekijän osaamisen mukaan. Ruoka-apua ei Kiimingin seurakunta enää jaa, toisin kuin jotkut muut seurakunnat, koska Kiimingissä toimii nykyään Arjen apurit; päällekkäisyyksiä pyritään välttämään, ja yritetään pysyä kärryillä siitä, mitä toimintaympäristössä tapahtuu ja minkälaiselle avulle on tarvetta. (Diakoniatyöntekijä Riikka Ikonen haastattelu 10.03.2020 ja 11.03.2020.)

Seurakunnan toiminnasta tiedottamisen ja asiakkaiden tavoittamisen Ikonen kertoi olevan esimerkiksi juuri päihdeasiakkaiden kohdalla joskus haasteellista. Nykyään paljon käytössä olevat somekanavat tavoittavat kyseistä asiakasryhmää kohtuullisen huonosti, koska niiden käyttöön vaadittavia sometilejä ja älylaitteita ei läheskään kaikilla ole käytettävissä. (Diakoniatyöntekijä Riikka Ikonen haastattelu 10.03.2020 ja 11.03.2020.)

6 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Naiseuteen ja naisellisuuteen liitettävät mielikuvat ovat usein hyvin kaukana siitä kuvasta, jota päihdeongelmainen nainen edustaa. Tarkoitukseni oli opinnäytetyössäni tutkia nais erityisyyttä päihderiippuvuudessa ja luoda kuvaa siitä ilmiönä. Tavoitteenani oli hahmottaa sitä mielenmaisemaa ja kokemusmaailmaa, jossa päihdeongelmaiset naiset elävät ja saada tietoon, minkälaiset tunteet ja kokemukset heillä päihdeongelmaan liittyen ovat päällimmäisinä ja merkityksellisimpinä. Pyrin myös selvittämään, minkälaisia asioita he itse liittävät nais erityisyyteen, ja nimeävätkö he jotain sellaista, mitä edellä mainittuja asioita silmällä pitäen kaipaavat tai toivovat Oulun seurakuntayhtymän nais erityisen päihdetyön toiminnalta.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset:

1 Minkälaiset asiat, tunteet ja kokemukset ovat päihderiippuvaisen naisen elämässä nais erityisiä ja keskeisiä?

2 Millä tavalla päihderiippuvaiset naiset kokevat Oulun Seurakuntayhtymän päihdetyön, ja miten sen palveluissa ja palvelusisällöissä olisi hyvä huomioida nais erityisyyden näkökulma?

Yhteistyökumppanina opinnäytetyössäni toimi Oulun seurakuntayhtymä, ja haastattelin opinnäytetyöni tutkimuksessa viittä päihderiippuvuudesta kärsivää naista.

7 OPINNÄYTETYÖN TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tutkia nais erityisyyttä päihderiippuvuudessa. Tavoitteenani oli hahmottaa naisten päihderiippuvuutta ilmiönä sekä saada selville päihderiippuvaisten naisten tunne- ja kokemusmaailmaa tuoden heidän äänensä kuuluviin. Opinnäytetyössä haluttiin lisäksi kerätä Oulun seurakuntayhtymän nais erityiselle päihdetyölle palautetta ja toiveita. Määrittelin opinnäytetyöni tutkimuksen lähtökohdat kauttaaltaan aihevalinnasta käsin. Opinnäytetyössäni käyttämäni eri vaiheiden menetelmät tukivat toisiaan, ja koen pystyneeni huomioimaan muun muassa eettiset seikat vahvasti.

7.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni oli kvalitatiivinen, laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa keskiössä ovat tulkinta ja ymmärtäminen sekä ihmisen subjektiivisuus merkitysten ja kokemusten tulkitsijana kulloisessakin tilanteessa, ajassa ja paikassa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on se taho, joka aina vaikuttaa siihen, mitä tietoa ja minkälaisena tutkimus tuottaa julkikirjoitettuna. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 81–83; Eskola & Suoranta 2003, 15–16.)

Laadullinen tutkimus on tutkimustapana joustava ja korostaa tutkimusta prosessina. Siinä pyritään tutkimusaineiston tulkitsemisen ja ymmärtämisen kautta käsitteellistämään tutkimuksen kohteena oleva ilmiö. Tutkimusongelmien asettaminen ja analyysimenetelmät ovat kvantitatiiviseen tutkimukseen verrattuna väljiä, ja läpi tutkimuksen korostuu tulkinnallisuus, joka ketjuttaa vaiheet toisiinsa. Tutkimusongelmat voivat täsmentyä läpi tutkimusprosessin, kun prosessin edetessä nousee mahdollisia uusia kohteita, joihin tutkijan mielenkiinto herää. Laadullisessa tutkimuksessa korostuvat aina tutkijan analyyttiset taidot ja sensitiivisyys sekä oman tietoisuutensa kehittymisen tiedostaminen, ja siinä käsitetään asiat osiksi moniulotteista kokonaisuutta, jossa vaikuttavat merkitykset on tunnistettava ja tunnettava. Tyypillistä laadulliselle tutkimukselle on aineistojen

hallittavuuden haasteellisuus ja siitä johtuen tavallisimmin tutkittavien pieni määrä ja aineistojen pienuus. Myös rajaaminen on tärkeää ja välttämätöntä; on olennaista löytää aineistosta tutkimusraporttiin keskeinen ja tutkimuskysymyksiin vastaava materiaali. (Ronkainen ym. 2011, 82–83; Valli & Aaltola 2015, 74–77.)

7.2 Aineistonkeruumenetelmä

Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyöni tutkimuksessa oli puolistrukturoitu teemahaastattelu, jossa haastattelun teemat ja käsiteltävät asiat on määritelty, mutta teemojen painottuminen ja keskinäinen järjestys saattavat vaihdella haastattelujen välillä. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina. Valitsin menetelmäksi haastattelun, jotta pystyin mahdollisimman hyvin varmistamaan aineiston riittävän määrän; halusin mahdollisuuksien mukaan välttää sellaisen tilanteen, että analysoitavaa materiaalia olisi ollut käsissä yllättävän vähän, mikä tilanne olisi saattanut tulla eteen vaikkapa kyselyn keinoin aineistoa kerättäessä. Lisäksi vuorovaikutteinen haastattelutilanne antoi mahdollisuuden tarvittaessa selittää haastateltavalle kysymyksiä ja käsitteitä.

Haastattelua menetelmänä puolsi sekin, että vastaajiksi valikoituu todennäköisimmin halukkaita ja motivoituneita henkilöitä. Kirjallisuudessa on koottu muutamia tekijöitä, jotka toteutuessaan vaikuttavan motivoivan ihmistä suostumaan haastateltavaksi. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa mahdollisuus oman mielipiteen ilmaisemiseen, tarve jakaa omia kokemuksia ja ajatuksia ja saada kokea ne tärkeiksi, halu auttaa omien vastausten kautta muita, mahdollisesti samanlaisien asioiden kanssa painiskelevia ihmisiä sekä halu tuoda tietoon esimerkiksi oman yhteisön tai vertaisten näkökulmaa. (Valli 2018, 31–32.)

Yhteistyökumppaninani toimi Oulun Seurakuntayhtymä, ja haastateltavina oli viisi päihderiippuvuudesta kärsivää naista. Olin varautunut etsimään haastateltavia ja huolehtimaan tarkoin siitä, että haastateltavien henkilöllisyydet eivät tule myöskään muiden samoja palveluja käyttävien tietoon, mutta kävikin niin, että kertoesani alustavasti opinnäytetyöni tutkimusaiheesta, sain samalta istumalta kokoon tarvittavan määrän haastateltavia, ja viime metreillä vielä yhden haastateltavan

lisää. Minulle se oli viesti siitä, että tällaista tutkimusta tarvitaan ja että naiset haluavat asioita päivänvaloon; tarve puhua ja tulla kuulluksi vaikutti olevan suuri.

Koska haastateltavia on oltava riittävän paljon, jotta tulokset ovat lainkaan yleistettävissä, oli opinnäytetyöni tutkimuksessa vastaavasti kysymyksiä ja käsitteitä varsin rajattu määrä. Erityisryhmien päihdetyön diakonin kanssa keskustellessani tuli esille, että tutkimustietoa aiheesta kaivataan. Koska haastateltavani olivat hie- man eri-ikäisiä, erilaisista päihderiippuvuuksista kärsiviä ja eri vaiheissa päihtei- den käytössään olevia henkilöitä, uskon saaneeni suhteellisen pienellä haasta- teltavien määrällä varsin sisältörikkaan aineiston. Mielenkiintoista olisi ollut haas- tatella sellaisiakin naisia, jotka eivät ole mukana seurakunnan toiminnassa, mutta aiheen rajaamisen ja rajattuna pysymisen vuoksi valitsin nyt tällaisen kontekstin.

Tutkimuksen voimasanat -kirjassa todetaan, että mikäli tutkimus on luonteeltaan sellainen, että siinä tavoitteena on esimerkiksi jollain tavalla yhteiskunnallisesti syrjäytyneen asiakasryhmän äänen kuuluviin saaminen, voidaan keskeisenä kri- teerinä pitää määrän sijasta laatua (Ronkainen ym. 2011, 117).

7.3 Aineiston analyysimenetelmä

Aineiston analyysimenetelmänä opinnäytetyöni tutkimuksessa oli sisällön ana- lyysi. Se valikoitui menetelmäksi aluksi omissa pohdinnoissani, ja sittemmin kou- lultakin tuli suositus sen käyttämiseen analyysimenetelmänä.

Sisällön analyysin avulla pystytään kuvaamaan analysoitavaa tekstiä, ja sitä pi- detään perusvälineenä kvalitatiivista aineistoa analysoitaessa. Kvalitatiivisessa sisällönanalyysissä sisällöstä kertovat luokat rakentuvat aineistosta käsin, ja nii- den avulla etsitään vastauksia tutkimustehtäviin ja siihen tarkoitukseen, mikä tut- kimuksella on. Analyysissa tuotetaan tulkintaa, jonka luomisen keskiössä on tut- kija, joka tulkitsee tuloksia omien käsitystensä ja muun viitekehyksen pohjalta. Analyysivaiheessa tutkija käy aluksi aineistonsa läpi mahdollisimman objektiiv- sesti saadakseen käsityksen aineistosta kokonaisuutena, sitten huomioi aineis- tosta kiinnostavia asioita, paloittelee, purkaa osiin ja jäsentele, kokeilee,

yhdistelee ja hahmottelee. Tämän jälkeen tutkija siirtää havaintonsa tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen ja havainnoi yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, ja tämän seurauksena usein syntyy kokonaisuuksia ja ehkä myös uusia tulkintaideoita, mikä puolestaan saattaa johtaa uuteen aineistonkäsittelytyöhön. Lopputiivistyksenä tutkija etsii tulkintaa ja johtopäätöksiä. (Kylmä & Juvakka 2007, 112–113; Ronkainen ym. 2011, 123–125.)

Käsittelin aineistoa jakamalla haastatteluissa ilmenneitä asioita aluksi keskeisten käsitteiden alle ja sen jälkeen edelleen mahdolliseen muuhun materiaaliin. Jatkoitin tutkimalla edellä mainittujen otsikoiden alle jakamieni asioiden mahdollista linkittymistä ristiin, muitakin keskeisiä käsitteitä koskemaan, sekä niiden linkittymistä teoreettiseen viitekehykseen. Tutkimuskysymykset pidin koko ajan mukana, jottei pohdinta lähtenyt laajenemaan sivuraiteille, vaan pysyi jäsenytyneenä asiassa. Analyysivaiheessa totesin myös järkeväksi yhdistää alkuperäiset kolme tutkimuskysymystäni kahdeksi tutkimuskysymykseksi.

8 OPINNÄYTETYÖNI TUTKIMUKSEN EETTISET NÄKÖKULMAT JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen etiikan on oltava laadullisessa tutkimuksessa keskeinen pohdinnan, tiedostamisen ja huomion aihe, vaikkakaan kovinkaan yksinkertainen teema se ei ole. Keskeisiksi asioiksi voidaan nähdä kysymykset hyvän tutkimuksen kriteereistä, tiedonjonon hyväksyttävyyden määreistä, tutkimusaiheiden valintaperusteista, siitä millaisia tutkimustuloksia on hyväksyttävää tavoitella ja minkälaisin keinoin. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 147–148.) Eskola ja Suoranta (2003, 52) tuovat esille ajatuksen siitä, että eettiset kysymykset ja niihin liittyvän problematiikan tunnistava tutkija tekee eettisen tarkastelun kestävää tutkimusta. Esimerkiksi tutkimuksen tarkoituksen ja tavoitteen selkeä kertominen haastateltaville henkilökohtaisesti, haastattelijan roolin selkeyttäminen kullekin haastateltavalle erikseen sekä esimerkiksi haastatteluissa tulleiden tietojen käyttämisen tapojen kertominen haastateltaville on olennaista hyvän tutkimusetiikan perustapaa (Alasuutari 2005, 148). Vaikka viimeksi mainitussa lähteessä kuvataan lasten haastattelemista, samat hyvät käytänteet koskevat kaikkia haastattelutilanteita.

Opinnäytetyössäni annoin puheenvuoron ihmisryhmälle, jonka ääni usein sivuutetaan. Esitin aiheeni alustavasti Oulun seurakuntayhtymän toiminnassa tapaamilleni naispäihdeasiakkaille syksyllä 2019. Kerroin, kuka olen, missä opiskelen, mikä on opinnäytetyöni aihe, miksi teen työni juuri kyseisestä aiheesta ja mikä on työni tavoite ja tarkoitus. Opinnäytetyöni suunnitelman tultua hyväksytyksi tein Oulun Seurakuntayhtymän kanssa sopimuksen opinnäytetyön tutkimuksesta ja pyysin haastateltavilta vielä ennen haastatteluja kirjallisina luvat haastattelumateriaalin käyttämiseen opinnäytetyössäni. Toimin opinnäytetyötäni tehdessäni Diakin ja yhteistyökumppanin ohjeistusten ja käytäntöjen mukaan ja tein opinnäytetyöni huolellisesti, tarkasti ja rehellisesti.

Minun ei tarvinnut huolehtia siitä, että haastateltaviksi suostuneiden henkilöllisyydet olisivat pysyneet muilta toiminnassa mukana olleita salassa, koska naiset avoimesti ilmaisivat halunsa tulla haastateltaviksi. Olin varautunut myös toisenlaiseen tilanteeseen ja suunnitellut toimintatavat siihen. Olin myös varautunut

siihen, että osa haastatteluista voi syystä tai toisesta peruuntua, ja olin valmistautunut sopimaan uusia aikoja.

Haastatteluihin valmistautuessani huomioin hyvät tutkimuskäytännöt toimineen. Olin tehnyt haastattelukysymykset hyvissä ajoin etukäteen ja hahmotellut ja pohjinnut niitä ohjaavan opettajani, Oulun seurakuntayhtymän erityisdiakoniatyöntekijän sekä erityisryhmien diakoniatyön tiimivastaavan kanssa. Kerroin haastateltaville nauhoittavani haastattelut, jotta heidän kertomansa on käytettävissäni juuri sellaisenaan. Nauhurin varasin koululta hyvissä ajoin, ja opettelin sen käytön. Haastattelutilanteisiin varasin nauhuriin varaparistoja sekä toisenkin äänitysmenetelmän siltä varalta, että tekniikassa jokin menisi pieleen. Diakoniatyöntekijän avulla järjestyi rauhallinen haastattelupaikka Keskustan seurakuntatalolta, jonka harkitsin olevan paikkana hyvä, koska se on haastateltaville tuttu ja esteetön, ja myös turvallisuusasiat oli siellä helppo huomioida. Varasin haastatteluihin reilusti aikaa, jotta minkäänlainen kiireen tuntu ei olisi läsnä, ja erityisen iloinen olin siitä, että kaikki haastateltavat pääsivät paikalle sovittuina aikoina eikä uudelleenjärjestelyjä tarvittu. Kertasin haastateltaville opinnäytetyön aiheen, tarkoituksen ja tavoitteen sekä sen, että haastattelut nauhoitetaan. Niin ikään kertasin tuhoavani nauhoitteet välittömästi sen jälkeen, kun olen käyttänyt ne tarvittavalla tavalla, ja että aukikirjoitan aineiston haastateltavia henkilöivät seikat siitä poistaen. Korostin haastateltaville haastattelun vapaaehtoisuutta ja sitä, että heillä on jokaisella vapaus valita ne asiat, jotka haluavat haastatteluissa tuoda esille ja että noudatan ehdotonta vaitiolovelvollisuutta.

Esitin haastattelun teemat kaikille samanlaisina ja samalla tavalla. Aineiston ollessa kohtuullisen pieni ja haastateltavien ryhmän varsin rajattu, käytän tuloksissa tarkkojen määreiden sijasta sellaisia suuntaa antavia ilmaisuja, kuten ”suurin osa, osa, muutama, harva”, jotta haastateltavien vastaukset eivät ole yksilöitävissä, vaan että keskiössä ovat tulokset. Haastattelujen aluksi toin haastateltaville vielä erikseen esille sen, että opinnäytetyöni aiheesta ja luonteesta johtuen haastattelukysymyksissä korostuu haastateltavan päihderiippuvuus, mutta että haluan sanoittaa auki sen, että näen heidät ihmisinä ja että ymmärrän riippuvuuden ainoastaan osaksi heitä, en heitä ihmisinä määrittäväksi. Tein myös sellaisen valinnan, että haastatteluista otteita lainatessani muutin ne kirjakielelle. Tämä

sen vuoksi, että mahdollisten murteiden vuoksi eivät lainaukset ole henkilöitävissä. Liitin opinnäytetyöni tutkimusraporttiin paljon lainauksia haastatteluista, tietoisena niiden kohtuullisen suuresta määrästä. Tein sen kuitenkin tietoisena. Koska yhtenä tavoitteenani oli saattaa naisten ääni kuuluviin, ajavat lainaukset nimenomaan sen tavoitteen saavuttamista konkreettisemmin kuin pelkkä oma tulkintani kirjoitettuna.

Nauhoitettua haasteluaineistoa tuli yhteensä reilun neljän ja puolen tunnin verran, ja haastattelut toteutettiin kahtena peräkkäisenä päivänä. Litteroin haastattelut molempien haastattelupäivien päivien päätteeksi, ja aineistoa kertyi yhteensä vajaa 90 sivua. Suuri aineistomäärä selittyi kysymyksillä, jotka mahdollistivat haastattelun keskustelunomaisen kulun. Aineistomäärän hallittavuuteen varauduin kuitenkin rajallisella määrällä kysymyksiä.

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät kysymykset ovat moninaisia, ja eri teoksissa painotetaan erilaisia seikkoja. Aivan yhtenäisiä määreitä luotettavuudelle ei liene. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158.) Tuon seuraavassa esille joitakin keskeisiä asioita, joihin tutkijan on järkevää nojautua aineistoaan tarkastellessaan ja sen luotettavuutta arvioidessaan.

Tutkijan tulee pitää mielessään tutkimuksensa aihe ja tarkoitus sekä se, että miksi on alkanut tutkia kyseistä aihetta. Tutkijan on oltava tietoinen lähtöolettamistaan sekä mahdollisesti tutkimuksen myötä muuttuneista käsityksistään. Tutkimuksen eettinen korkeatasoisuus ja luotettavuus käyvät nekin tiiviisti käsikkäin. Tutkimusaineiston keruun prosessia on tutkijan hyvä tarkastella paitsi aikataulutuksen, myös menetelmän valinnan ja muiden ratkaisujen osalta; esimerkiksi yksilö- vai ryhmähaastattelu, tekniset ratkaisut, ilmenneet haasteet sekä mahdolliset muut sellaiset seikat, jotka tutkija arvioi merkityksellisiksi. Analyysin prosessiin liittyen tutkijan on hyvä antautua samantyyppiseen tarkasteluun. Sekä keruun ja analysoinnin prosessien että raportoinnin suhteen valveutunut tutkija on lukijoidensa suuntaan avoin, selkeä ja yksityiskohtainen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 163–165.)

Tutkimuksensa luotettavuutta varmistaessaan tutkijan tulee tutkimusmenetelmästä riippumatta tarkastella kokonaisuutta kriittisesti ja kokonaisvaltaisesti

aina kysymyksistä vastauksiin ja edelleen loppupäätelmiin (Bell 1999, 103–104). On myös oltava tietoinen siitä, että haastelutilanteessa luotettavuus saattaa kyseenalaistua, etenkin kun ollaan henkilökohtaisten ja mahdollisesti vaikeidenkin kysymysten äärellä. Tällöin saattaa käydä niin, että haastateltava muuntaa vastauksensa sosiaalisesti suotaviksi tai että hän ikään kuin verhoutuu jonkinlaisen roolin taakse. Myös muukin tilannesidonnaisuus on aina läsnä ja tiedostettava. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 206–207.)

Haastatteluissa vallinneen rehellisyyden, avoimuuden ja luottamuksen ilmapiirin voi ajatella vahvistavan tutkimuksen luotettavuutta, ja toisaalta se haastoi eettiseen pohdintaan siinä, mitä ja miten minä tutkijana tuon asioita esille raportissani. Tavoitteenani oli ymmärtää opinnäytetyöni tutkimuksen kohteena olevaa ajankohtaista ilmiötä moninaisine linkityksineen ja kytkentöineen, sen sijaan että olisin tutkinut ja analysoinut siitä kertoneiden ja sitä elävien yksittäisten ihmisten asioita ja elämiä yksityiskohtaisesti. Tulee muistaa, että esimerkiksi toiminnasta palautetta kysyttäessä todennäköisesti palveluja käyttävät ja niihin jäivät aina henkilöt, jotka lähtökohtaisesti ovat tyytyväisiä toimintaan. On myös tiedostettava, että opinnäytetyöni haastatteluvastausten yleistämisen mahdollisuus on rajallinen; kokemuksensa ja tuntemuksensa jakoi viisi yli 50-vuotiasta naista, jotka ovat mukana seurakuntayhtymän päihdetyön toiminnassa. Kyseisessä ikäryhmässä ja seurakuntayhtymän päihdetyön palveluita käyttävässä ryhmässä tuloksia voitaneen tiettyyn pisteeseen saakka yleistää, mutta ajatus tulee pitää avoimena sen suhteen, että eri-ikäisten, erilaisessa elämäntilanteessa olevien tai erilaisessa päihderiippuvuudessa elävien naisten haastattelemisen saattaisi tuottaa erilaisia tuloksia ja painotuksia, samoin kuin haastateltaessa sellaisia naisia, jotka eivät ole seurakuntayhtymän päihdetyön toiminnoissa mukana tai jotka ovat läheneet siitä pois. Jatkotutkimusaiheeksi nostaisin tutkia sellaisia päihderiippuvaisia nuoria naisia, jotka eivät ole seurakunnan toiminnassa mukana; minkä vuoksi eivät ole ja kuinka heidät toimintaan saataisiin.

9 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Opinnäytetyöni keskeiset käsitteet ovat päihderiippuvuus, nais erityisyys, syyllisyys, häpeä, seurakunnan päihdetyö ja kokemus tasaveroisuudesta. Osoittautui, että edellä mainitut käsitteet, jotka valitsin jo suunnitelmavaiheessa, olivat relevantteja ja että haastatteluvastauksissaan naisten esille tuomat asiat tiivistyvät juuri niiden ympärille. Haastattelussa käytin aiheen rajauksen huomioiden monipuolisia kysymyksiä, jotka vahvistivat ja varmistivat kokonaiskuvan syntymistä.

Esittelen tulokset kertomalla niistä aluksi osa-alueittain haastatteluvastauksia kuvaamalla ja siteeraamalla ja tiivistämällä ne lopuksi tutkimuskysymyksittäin kuvioihin. Monet vastaukset kietoutuvat vahvasti toisiinsa ja jaotellut lainaukset näin ollen useassa kohdassa sopisivat myös yhtä lailla johonkin muuhun kohtaan kuin siihen, jonka yhteyteen se on liitetty. Kuvatkoon se ihmisen kokonaisvaltaisuutta ja sitä, kuinka asiat solmiutuvat toisiinsa.

9.1 Päihderiippuvuudesta kärsivien naisten nais erityisiksi ja elämässään keskeisiksi kokemat asiat, tunteet ja kokemukset

Haastatteluaineistosta tuli esille, että häpeän ja syyllisyyden kysymykset näyttäytyvät päihderiippuvaisilla naisilla vahvasti, ja ne risteilevät halki elämän eri osa-alueiden. Esille tulivat häpeän ja syyllisyyden vahvat tuntemukset perinteisiin naisen rooleihin ja niihin liittyviin kohdistettuihin odotuksiin linkittyen, ja teoriaosuudessa mainitsemani kollektiivinen häpeä ilmeni myös häpeänä siitä, että kuuluu päihderiippuvaisten naisten yhteiskunnan usein syvästi tuomitsemaan ryhmään. Haastateltavien vastauksissa näkyi äitiyden suuri merkitys naisen valintoja ulkoapäin arvotettaessa ja arvioitaessa, ja he kokivat valtaosin perinteisten sukupuoliroolien ja -käsitusten olevan vahvasti voimissaan.

Kaikilla se olisi halu olla kunnollinen, ja on kauheaa, kun ei sitten olekaan.

Koen syyllisyyttä tästä, koska olisin halunnut olla parempi äiti. Häpeä syntyy siitä ymmärryksestä, ettei naisen tulisi elää näin.

Syyllisyys ja tuska on kauhea. En ole kyennyt olemaan suojeleva äiti. Vaikka oikeasti olen.

Naisia päihderiippuvuus hävettää syvästi. Syyllisyys ja tunne arvottomuudesta ovat jatkuvia seuralaisia naiselle, miehet enemmän reh-vastelevat juomisellaan. Niiden ei tarvitse hävetä sitä samoin kuin naisten.

Selkeästi vastauksissa näyttäytyi myös lapsuuden traumaattisten kokemusten merkitys ja jo varhain olemukseen asettunut häpeä sekä tuolloin muodostunut käsitys itsestä ja omasta sukupuolesta.

Lapsuudesta jo opin, että minä olen syypää kaikkeen ikävään. Jos minä en olisi syntynyt, niin muilla olisi ollut paremmin.

Häpeä on minulle tuttu tunne, ja liittyy koko minun elämään, edelleen. Arvottomuuden tunne.

Naisen ja tytön piti olla hajuton, mauton, näkymätön, ja kova tekemään töitä. Itsenään ei ollut mitään.

Siitä syyllisyydestä on vaikea päästä irti. Häpeästä vielä vaikeampi. Sehän liittyy ihan omaan olemukseen. Siihen, minkälainen on jo lapsuudessa oppinut olevansa. Siitä se tämä alkoholismikin juontaa juurensa, niin minä uskon.

Haastatteluvastauksissa toistui usein se, kuinka päihderiippuvainen äiti tuomi-taan yhteiskunnan ja läheisten taholta aivan toisella tavalla kuin päihderiippuvai-nen isä, sekä se, että naisia velvoitetaan vanhemmuudessa miehiä enemmän.

Naista hävettää ja pelottaa lasten menettäminen enemmän kuin miestä.

Vaikka isä ryyppäisikin, niin ihmiset ajattelevat, että no mutta onhan niillä lapsilla se äiti. Mutta kun äiti juo, niin kukaan ei sano, että onhan niillä lapsilla isäkin.

Kielteisemmin suhtaudutaan naisen päihdeongelmaan kuin miehen. Ja vielä kielteisemmin, jos on menettänyt lapsensa. Että on viina ollut tärkeämpi. Se ei tunnu olevan niin iso ongelma, jos miehelle, isälle, on viina tärkeämpi.

Läheisten suhtautumisen naiset kertoivat olevan moninaista; osa kertoi, ettei ole läheisiä, osa puolestaan oli elänyt vaikenemisen kulttuurissa, jossa päihderiippuvuudesta ei ollut koskaan puhuttu. Vähiten ongelmaa läheisten suhtautumisessa oli ollut niillä, joiden läheiset kärsivät niin ikään päihdeongelmasta tai joiden seura oli muutoin valikoitunut niin, ettei tuomitsevuutta ilmennyt. Mahdollisten lasten suhtautuminen riippui paljon siitä, minkälaisena päihderiippuvuus oli ilmennyt heidän asuessaan kotona. Kotona asuneissa lapsissa oli ilmennyt muun muassa vihaisuutta, kaunaisuutta, pelkoa ja surua. Haastatelluista ne, jotka olivat itse lapsuudessaan kärsineet jonkun perheenjäsenensä päihdeongelmasta, kuvasivat itse kokeneensa lapsena samanlaisia tuntemuksia kuin omat lapsensa sittemmin. Päihderiippuvuuden mieltäminen sairaudeksi näkyi selkeästi lisänneen sekä omaa että läheisten ymmärrystä aiheesta, mikä oli monen kohdalla helpottanut sekä omaa tuskaa että tuomituksi tulemista ulkopuolisten taholta.

Se helpottaa, kun huomaa, että läheinen saa tietoa ja jotenkin tajuaa, että en minä tahallani tätä hänelle tee. Tieto ja tiedon saaminen on ollut läheisillekin tärkeää.

Minulla on läheiset suhtautuneet hyvin. Ei ole heillekään vieras asia tuo alkoholi.

Lapsi ei saanut sanottua sitä, ettei se tykkää minun juomisesta, niin se kirjotti lapun.

Se on helpottavaa, että lapset eivät ole joutuneet kärsimään juomisestani.

Kyllä ne lapset ovat huolissaan, vaikka aikuisia ovatkin.

Vastakkaisen sukupuolen suhtautumisesta keskusteltaessa ratkaisevaa tuntui olevan se, missä vaiheessa päihderiippuvuus oli tullut osaksi elämää ja millaisessa seurassa oli aikaa viettänyt. Vaikutti siltä, että nuoremmissa elämänvaiheissa päihderiippuvaisen naisen monenlainen hyväksikäyttö ja väkivallan kohteeksi joutuminen on yleisempää kuin vanhemmalla iällä päihderiippuvaisena naisena eletessä. Tämä selittyy paitsi sillä, että nuorempa nainen voi olla alttiimpi sallimaan huonoa kohtelua itseään kohtaan, myös sillä, että päihteiden käytön julmassa maailmassa erityisesti nuoret tai nuorehkot naiset usein ostavat

kehoillaan itselleen yösijan, käyttävät rahansa omien menojensa sijasta yhteiseen hyvään ja myötäilemällä vähentävät riskiä joutua väkivallan kohteeksi. On myös todennäköisesti niin, että jo nuorella iällä päihteisiin ajaututtaessa voivat yleinen elämänhallinta, talous ja arjen taidot olla jo lähtökohtaisesti haavoittuvalla ja huonolla tolalla.

Jos ei ole vakituista kumppania päihderiippuvaisella naisella, niin kyllä siinä naisella on huonompi ja halveksittu asema niissä piireissä. Ja seksuaalisuus haavoittuu.

Naisen miehille alisteinen asema tuli esille valtaosassa vastauksia, ja silloinkin, jos ei omakohtaista kokemusta alisteisesta asemasta ollut, oli haastateltavalla elämänpiiristään käsitys siitä, että niin päihteidenkäytön maailmassa yleensä on.

Olen tullut pieksetyksi ja nähnyt hakkaamista. Ajattelin, että tämmöistäkö se tämä naisen elämä on. Että aina hakataan, jos ei tee niin kun mies käskee.

Miehiä ei vastuuteta kovinkaan paljon naisten huonosta kohtelusta.

Parisuhde voi olla juovan naisen turva. Jos on hyvä mies. Sitten se ei ole turva, jos on paha mies. Ja jos on hyvä mies, niin sitten sitä ajattelee, että en kai minä ole tätä ansainnut.

Nainen joutuu helposti hyväksikäytetyksi ja tarvitsisi turvaa. Naisen keho on se mitä käytetään. Ei miesten kehoja kohdella niin. Ne ovat peruja kaukaa, ja ne vanhat roolitukset istuvat tiukassa.

Naisen osa jotenkin on perinteisesti ja aina vaan se, että alistua miehen tahtoon. Halusipa itse tai ei. Omalla keholla tai tahdolla ei ole arvoa.

Päihderiippuvuuden naisen fysiologiaan vaikuttavat asiat tulivat nais erityisinä asioina myös esille, ja vastauksissa näkyi monia erilaisia käsityksiä päihderiippuvuuden synnystä. Esille tuli sekin, että naisten kynnyks ja rohkeus avun hakemiseen voi olla tavattoman suuri.

Naiset myös alkoholisoituvat helposti nopeammin. Ja muutkin ikävät vaikutukset näkyvät nopeammin.

Sairaushan tämä on. Siinä missä joku muukin sairaus.

Naiset eivät monestikaan ole kovin rohkeita hakemaan apua.

Naiset kokevat tarvetta puhua tunteistaan turvallisessa ympäristössä samassa tilanteessa elävien kanssa ja saada vertaistukea. Haastatelluista naisista oli valtaosan tärkeää tulla kohdelluksi tasavertaisena niin, ettei päihderiippuvuus alati tule alleviivatuksi.

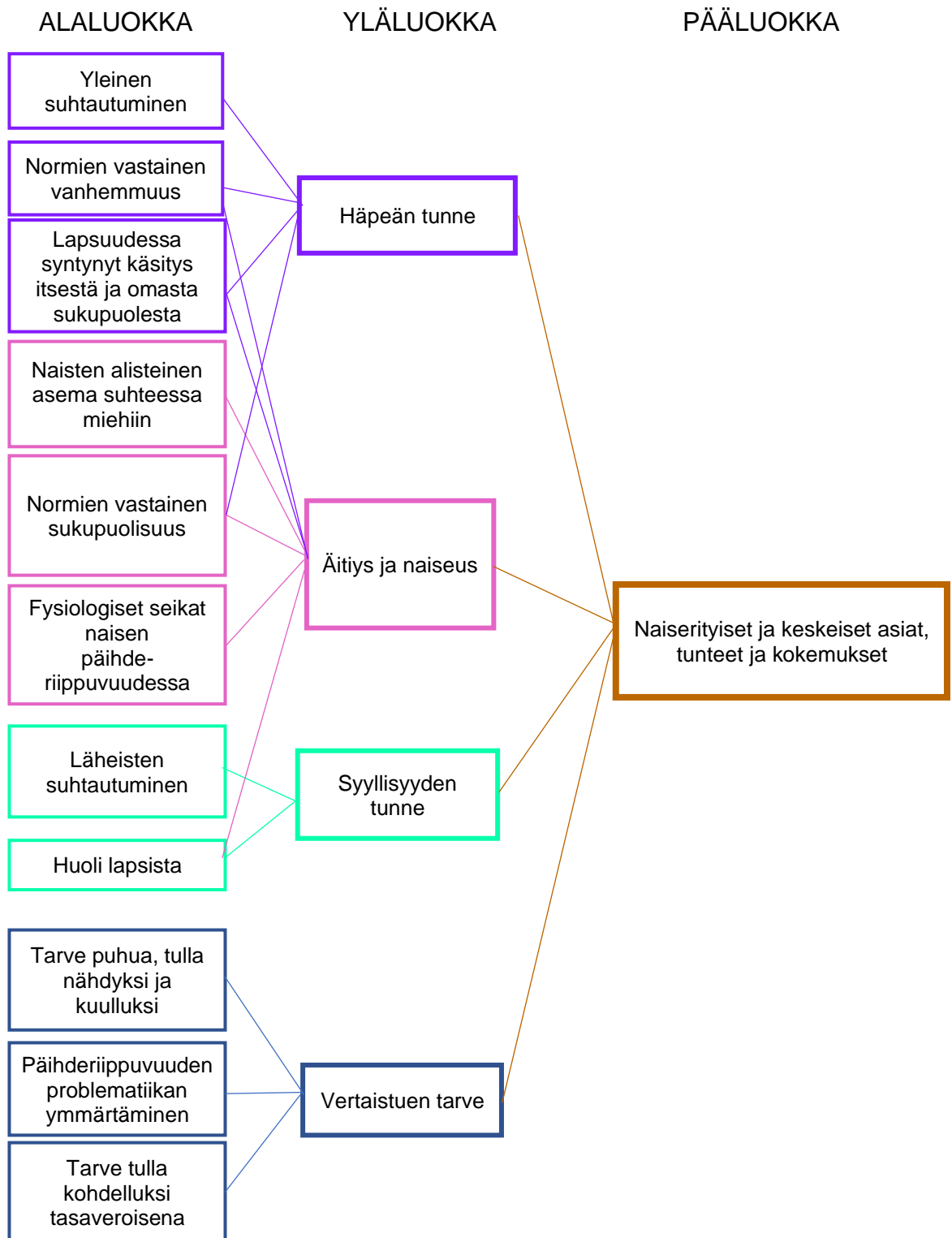
Naisilla tunnepuolen merkitykset korostuvat.

Puhuminen on hirveän tärkeää. Että on saanut puhua. Eikä ole tuomittu, vaan on kohdeltu tasaveroisena. On tärkeää päästä paikkoihin, joissa on muita naisia.

Naiset ovat kuitenkin niin erilaisia kuin miehet. Haluavat keskustella, osallistuvat enemmän ryhmiin ja tuntevat eri lailla tunteita ja haluavat puhua.

Hirveän tärkeä on saada puhua. Paljon. Ja että ei tuomita, vaan keskustellaan tasaveroisina. Ja että sen saa tehdä turvallisessa paikassa, vain naisten kesken.

Vastauksista välittyi myös se, että vertaisseurassa naiset saavat elämäänsä jäsentymään ja saavat monenlaisen kaaoksen keskelle kokemusta vaikeiden asioiden ja ahdistuksen hellittämisestä.

KUVIO 1. Nais erityisiksi ja keskeisiksi koetut asiat, tunteet ja kokemukset

9.2 Palaute ja toiveet nais erityisyyden näkökulmasta Oulun seurakuntayhtymän päihdetyölle

Seurakunnan toiminta sai naisilta paljon kiitosta. He olivat tulleet kohdatuiksi ja kohdelluiksi työntekijästä riippumatta aina hyvin, ja kokivat toiminnan kannattele- vaksi, vaihtoehtoiseksi tavaksi viettää aikaa päihdeidenkäytön sijaan. Seurakun- nan tarjoamat palvelut koettiin palveluiksi, jotka eivät petä silloinkaan, kun kaik- kialta muualta työnnetään pois. Oulun seurakuntayhtymän nais erityisistä päihde- työtä haastatellut naiset kehuivat, ja suurin osa kertoi osallistuneensa toimintaan pitkään. Haastatellut korostivat sen kunnioittavasti ja tasaveroisesti kohdatuksi tulemisen merkitystä, mitä he kertoivat seurakunnan toiminnassa kohtaamiltaan työntekijöiltä saaneensa. Seurakunnalta naiset toivoivat jatkossakin nais erityistä päihdetyötä paitsi nykyisellään, myös jatkojalostettuna esimerkiksi vain naisille tarkoitettujen leirien muodossa. Ennalta sovitut aiheet, alustukset ja keskustelut vaikuttivat tärkeiltä, ja vertaistukena oleminen ja vertaistuen saaminen näyttäytyi merkitykseltään yhtenä keskeisimmistä. Miesten läsnäolo koettiin keskustelunai- heita rajaavana ja pinnallistavana; oikeasti tärkeät ja käsittelyä vaativat asiat ja teemat jäivät silloin naisilta joko kokonaan käsittelemättä tai niitä käsitellään naisten osalta sensuroituina ja siten hyvin vajavaisesti. Aineistosta nousi esille myös se, kuinka omaan historiaansa liittyen naisilla saattaa joskus olla aluksi haasteita nais yhteisöissä olemisessa, vaikka ne koetaankin ehdottoman tärkeiksi ja hyviksi. Haastelluista naisista osa kertoi nais yhteisössä opetelleensa naisena olemisen asioita aivan alusta, lähtien pukeutumisesta ja ylipäätään käyttäytymi- sestä naisena toisia naisia kohtaan.

Tämä seurakunnan toiminta on rikastuttanut minun elämää ihan älyt- tömästi. Ja sekin on hyvä, että tarvittaessa voi keskustella tämän diakoniatyöntekijän kanssa ihan kahdestaankin. Tämä toiminta on yhdenlaista katkaisuhuoltoja. Vaihtoehto juomiselle.

Tasaveroisuuden ja vertaistuen kokemuksen merkitys niin ikään kohosi haastat- teluissa tärkeäksi, ja sitä naiset kokivat saavansa Naisten ryhmässä ja myös va- paaehtoistyöhön osallistumalla. Vapaaehtoistyö oli muun toiminnan ohessa tullut osalle naisista tutuksi, ja he olivat kokeneet merkittäväksi ja luottamusta osoitta- vaksi sen, että päihderiippuvuudestaan huolimatta heidät oli toivotettu

tervetulleiksi vapaaehtoistyöhön. Vapaaehtoistyötä tehneet kuvasivat sellaisia kokemuksia, että oma, vaikea asia oli kääntynyt vahvuudeksi elämässä ja että vaikka päihderiippuvuus onkin osana omaa elämää, niin itsessä on siitä huolimatta myös ainutlaatuisia ihmisenä olemisen vahvuuksia, joista voi olla apua muille ihmisille.

Vapaaehtoistyö on tärkeää. Koen, että olen ollut silläkin tavalla hyväksytty, luotettu ja minua pyydetään mukaan. Olen ollut otettu siitä.

Muita toiveita tai ideoita naisten omien leirien lisäksi oli päihderiippuvuudesta ohjelmoidumpi keskustelu teemoittain ryhmässä; esimerkiksi päihdeongelman vaikutukset naisen terveyteen, päihderiippuvuuden kulku sekä alustetut keskustelut esimerkiksi häpeästä ja syyllisyydestä. Edellä mainitun kaltaisia alustuksia ja ohjelmoitua ohjelmaa naiset eivät toivoneet jokaiselle kokoontumiskerralle, vaan ajoittain tapahtuvaksi. Osa haastateltavista pohti sitäkin, että häpeän ja syyllisyyden kaltaisille suurille teemoille olisi varmaan kuulijakuntaa enemmänkin, jos sellaisia tapahtumia järjestettäisiin ja niistä laajalti ihmisiä informoitaisiin siten, että tieto seurakunnan toiminnasta myös tavoittaisi ihmiset nykyistä paremmin. Usea haastateltava näki niin, että seurakunnan toiminnastaan tiedottaminen on hyvin puutteellista ja rajautuu vain omaan lehtimainontaan (Rauhan Tervehdys -lehti) ja someen eikä siten tavoita kuin rajallisen joukon ihmisiä.

Ehkä suurempaa alkoholin ja alkoholismien käsittelyä vois olla aina välillä. Että teemoina puhuttaisiin. Joskus opiskelijat on pitäneet semmoisia, ne on olleet tosi hyviä.

Naisille oma leiri. Koska niissä vois keskustella nais erityisistä aiheista. Seksuaalisuuskin. Se on monella naisella vaurioitunut. Ilman päihdeongelmaakin. Tässä nyky maailmassa. Vois useammankin päivän yhdessä pähkäillä kaikkea tätä.

Jos ei seurakuntaa olisi, niin se olisi katastrofi, kun julkisista palveluista pullautetaan niin helposti ja usein pois. Vaikka haluaisi vaan keskusteluapua.

Häpeä, syyllisyyden, onnen, vihan, surun, ilon, toivon, äitiyden ja väkivallan teemat olisivat hyviä puhuttavia. Ja naisten terveyst, liikunta, ravinto ja kaikki semmoiset.

Ihmiset tuntuvat tietävän niin huonosti vaikka just näistä ryhmistä. Baareissakin varmaan moni on aivan tietämätön tämmöisestä.

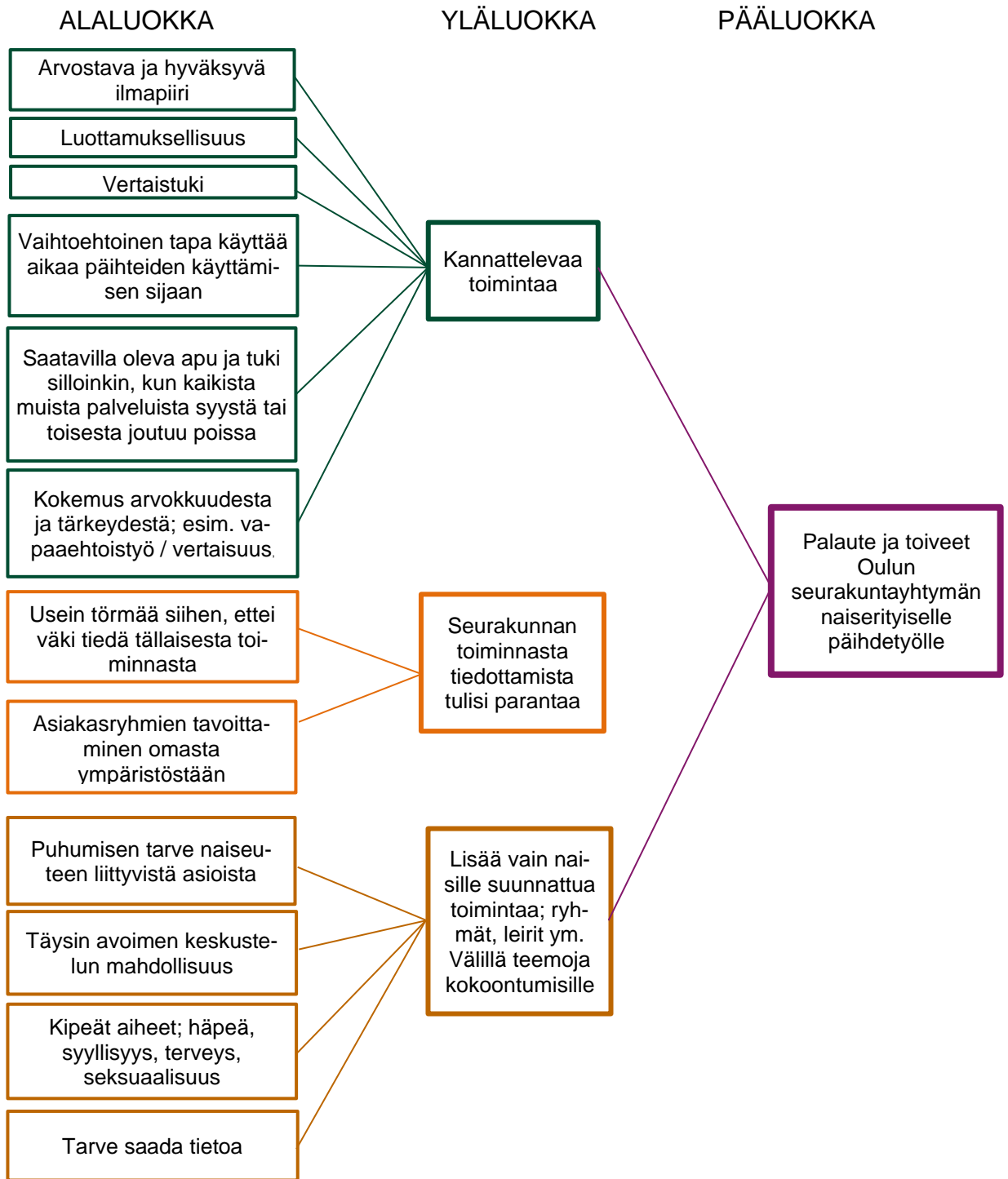
Vain naisille tarkoitetuista päihdeleireistä puhuttaessa keskusteluun nousi myös asunnottomien naisten asia; se, kuinka haastateltujen naisten näkemyksen mukaan pitäisi olla vain ja ainoastaan naisille tarkoitettuja paikkoja, joissa naiset saisivat olla turvassa ja keskustella asioistaan.

Päihdeongelmaisella huonommuuden tunne ja häpeä on niin suurta, että kynnyks avun hakemiseen on valtavan suuri. Monesti on niin maahan lyöty ja itsetunto niin heikko... olisi hyvä miettiä, että miten kynnystä tulla saisi vielä matalammaksi.

Päihdeongelmaisille naisille olisi erityisesti syytä osata tarjota mahdollisuutta puhua nimenomaan tästä sairaudesta naisten kesken. Ihan niin kuin omalla otsikollaan. Vaikka ihan erillisenä vielä Naisten ryhmästä, ihan omana ryhmänään, joka olisi semmoinen tavallaan niin kuin faktaryhmä tai teemaryhmä. Naisen terveys, ravinto, liikunta, uni, alkoholisimi, tunteet -ihan siis ylipäättään tunteet, semmoiset perustunteet myös.

Tunteitten sanottamista tässä tarvitsee, kun on monesti ihan pihalla.

Asiallisen suhtautumisen tunnusmerkeiksi haastatellut mainitsivat ystävällisyyden, arvostavan puhutavan ja sen, että huomio pysyi siinä asiassa, missä asioitiin, eikä päihderiippuvuus noussut ohi muiden asioiden. Kuitenkin tärkeänä koettiin, että päihdeongelmalta ei suljeta silmiä ja että tarvittaessa pystytään rohkeasti keskustelemaan myös siitä.

KUVIO 2. Oulun Seurakuntayhtymän nais erityisen päihdetyön saama palaute ja toiveet

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössäni nais erityisyydestä päihderiippuvuudessa hain käsitystä aiheesta ilmiönä ja vastauksia kysymyksiin nais erityisistä tunteista ja kokemuksista. Halusin myös kerätä palautetta Oulun Seurakuntayhtymän nais erityiselle päihdetyölle. Seuraavissa kappaleissa avaan tuloksista tekemiäni johtopäätöksiä.

Nais erityiselle päihdetyölle on kiistatta kasvava tarve. Eteen tulee todennäköisesti myös haasteita siihen tarpeeseen onnistuneeseen vastaamiseen ja resursien kohdentamiseen. Aineiston valossa näyttää siltä, että koska vertaisuuden ja nais erityisyyden huomioimisen merkitykset nousivat niin selkeästi esille, niin varmasti nais erityiseen päihdetyöhön kannattaa panostaa monissa eri muodoissa. Teemaryhmät, leirit, viikkoryhmät ja ylipäätään naisten saaminen enemmän koolle yhteisten asioiden äärelle järjestämällä kokoontumisille tiloja ja aikaa vaikuttavat aineiston perusteella tärkeiltä ja merkityksellisiltä. Haastatteluissa tuli esille teemoja, jotka naisia puhuttavat ja jotka kaipaavat käsittelemistä naisten kesken. Ehkä kyseisistä teemoista voisi tehdä kattavan materiaalin, jonka avulla aiheita voisi käydä läpi yksi kerrallaan. Kertaalleen tehtynä materiaali olisi käytössä, hyödynnettävissä ja jatkojalostettavissa. Resurssihaasteiden aikana ryhmät ovat järkevä tapa kokoontua ja olla avuksi, ja vaikkapa päihdeleirejä suunniteltaessa ei välttämättä tarvitsisi lähteä pois Oulusta, vaan hyödyntää Oulun alueella seurakuntien omistamia leirikeskuksia.

Haastatteluvastauksissa tuli esille se, että tieto seurakunnan toiminnasta tuntuu tavoittavan ihmisiä aika huonosti. Samaa tiettyjen asiakasryhmien tavoittamisen vaikeutta toi esille haastatteleman diakoniatyöntekijä. Rauhan Tervehdys -lehteen ja sosiaaliseen mediaan painottunut tiedottaminen vaatinevat rinnalleen jotain vielä konkreettisempaa. Olisiko systemaattisempi jalkautuminen työpareina vaikkapa lähiökuppiloihin, kauppakeskuksiin ja keskustaan ihmisten ilmoille, ja vaikkapa yhteispäivystykseen ja hyvinvointikeskuksiin kokeilemisen arvoinen asia? Pääkaupunkiseudullahan sen suuntaista toimintaa jo tarjotaankin esimerkiksi kauppakeskus Triplassa, jossa toimii turisti- ja kauppakeskuspappi ja

perheneuvoja ja jossa sijaitsee seurakunnan monitoimitila käytettävissä yhtä lailla kahvilana, kerhotilana kuin kastepaikkanaakin. Tuollainen toiminta vaikuttaa varsin matalakynnyksiseltä ja ihmisiä arjessa helposti tavoitavalta ja saattaisi Oulussakin vastata haastatteluissa tulleeeseen ajatukseen siitä, että seurakunnan toiminnan kynnystä olisi entisestään madallettava. Niin ikään tulee varmasti jatkaa pohdintaa siitä, kuinka nuoremmat ihmiset tavoitettaisiin mukaan seurakunnan toimintaan ja minkälaisia odotuksia ja toiveita heillä seurakunnan suuntaan on. Nuoremman väestön seurakuntayhteyden ohenemisesta ja kirkkoon kuulumattomuudesta on kirkon piirissä nykypäivänä suuri huoli, ja varmasti jalkautuminen ja kynnyksen madaltaminen saattaisi olla askel lähemmäksi nuorten maailmaa.

11 POHDINTA

Nainen kirkossa -teoriaosuuteen peilattuna opinnäytetyössäni syntyi mielenkiintoinen asetelma, kun kirkolta hakee apua sukupuoli, jonka asema on kirkon piirissä kiistelty ja monenlaisia mietteitä ja kannanottoja kirvoittava. Nainen kirkossa -tyyppinen julkinen keskustelu usein typistyy pohtimaan naisteologiien asemaa kirkossa ja kirkon organisaatiossa. Onko tällöin vaarassa unohtua keskustelu tavallisen seurakuntalaisnaisen asemasta ja paikasta yhteisessä kirkossa, tai hautautuuko se aiheeksi, jolta muiden ihmisryhmien asioiden edistämisen tiimellyksessä suljetaan silmät tai joka unohdetaan?

Seurakuntien eri erityisryhmissä on varmasti paljon sellaisia kävijöitä, jotka mielellään osallistuisivat yhteisen hyvän eteen tehtävään työhön. Onkohan heissä seurakuntiemme heikosti käyttämä mahdollisuus ja resurssi? Myös aiemmin esitetyt jalkautumisajatukset ja muukin toiminnan laajentaminen saattaa kaatua nimenomaan resursseihin, mikä on erityisen surullista tällaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa, jossa useat ihmiset kokevat kirkon sellaiseksi tahoksi, josta saa apua ja josta ei käännytetä pois. Haasteena lienee tässäkin yhteydessä pysyä katsomaan lähitulevaisuutta kauemmaksi ja hahmottaa se, että millä keinoilla kauaskantoisia ratkaisuja tehdään ja mikä hinta milläkin valinnalla toimintaa rahoitettaessa on. Mietittäväksi varmasti tulee yhä enenevässä määrin yhteiskunnassa se, kuinka kauan meillä on vara niukentaa ihmisten perushyvinvointiin liittyviä resursseja ja antaa syrjäytyneiden syrjäytyä entisestään ja luokkaerojen kasvaa.

Opinnäytetyön tutkimusprosessi oli mielenkiintoinen matka, joka vei minut mukanaan. Tunnen valtavaa kiitollisuutta niille viidelle rohkealle naiselle, jotka antoivat kokemuksensa ja osan tarinastaan käyttööni. Haastattelujen sopiminen tapahtui jouhevasti, samoin tilajärjestelyt. Koin yhteistyön kaikilta osin sujuvaksi ja motivoituneeksi, ja tunnelma siinä oli lämminhenkinen ja myönteinen. Koen pitäneeni tarkoin huolta siitä, että etiikan ja luotettavuuden raamit pysyivät prosessin jokaisessa hetkessä mukana.

Prosessin aikana minut yllätti se, kuinka avoimesti ja myötämielisesti naiset ilmaisivat halunsa haastateltaviksi. Seurakuntayhtymän päihdetyön kautta muodostunut orastava tuttuus naisten kanssa varmasti paitsi madalsi kynnyksiä ilmoittautua haastateltaviksi, myös auttoi minua tekemään omalta osaltani haastattelutilanteista mutkattomia ja avoimia. Selkeästi minulle tuli ymmärrys siitä, että seurakuntien päihdetyö on merkityksellistä ja että se toimii monelle pohjana, joka pitää, vaikka muut palvelut syystä tai toisesta olisivatkin saavuttamattomissa. Naisten kyky sanoittaa ajatuksiaan helpotti suuresti työtäni, ja antoi moniulotteista kuvaa nais erityisyydestä päihderiippuvuudessa.

Vaikeinta oli opinnäytetyön tutkimustuloksia analysoidessa yhdistellä asioita rishtiin paisuttamatta opinnäytetyötä pro gradu -tutkielmaksi. Aiheen rajaaminen ja rajattuna pitäminen täytyi muistaa koko ajan, vaikka uusia, innostavia huomioita tuli ja jatkokysymyksiä heräsi. Kaikki menetelmävalinnat tuntuivat alusta loppuun saakka tarkoituksenmukaisilta ja järkeviltä, ja prosessi eteni loogiselta tuntu neella tavalla. Oma tietoisuuteni tuli haastetuksi koko ajan, ja oman itsen etäännyttämistä aineistosta täytyi harjoitella ja pitää mielessä.

Omassa työssäni olen konkreettisesti nähnyt naisasiakkaiden lisääntyvän määrän päihdetyön kentällä, ja pohdintaa tehdessäni tutustuin Suomen Kuusikkokuntien raporteihin. Niistä ei konkreettisia lukuja naispäihdeasiakkaiden määrään löytynyt, samoin kuin ei Aran asunnottomuustilastoistakaan. Ne luvut, joita löysin, koskivat sekä Aran että Kuusikkokuntien raporteissa asunnottomuutta, ja siinä kohtaa täytyy muistaa pitäytyä olettamasta, että kaikki asunnottomat olisivat päihderiippuvaisia, sekä muistaa se, että päihderiippuvuudesta kärsitään paljon myös hiljaa, tilastojen ulkopuolella. Vaikeasti päihderiippuvaisia naisia on yhä piilossa esimerkiksi huumeikämpissä ja tuttavien tai sukulaisten nurkissa, ja on kaikkien etu yrittää tavoittaa heitä palvelujen piiriin. Niin ikään kuntatason päihdepalveluja tulisi ylipäättään tarkastella mielestäni nykyistä kauaskantoisemmasta näkövinkkelistä aina tarjottavista hoitomuodoista päihdeasumis palvelujen tuoterepertuaariin, siten että kunnissa keskusteluapu ja kohtaaminen nostettaisiin takaisin olennaiseksi elementiksi päihdepalveluja, ja että myös päihdeettöntyä, yhteisöllistä asu mis palvelua tarjottaisiin mahdollisuutena kaikille päihderiippuvaisille, asuinkun nasta riippumatta.

Haastatteluvastauksissa kuulunut lasten kokemus päihderiippuvuudesta perheessä sekä sen mahdolliset merkitykset myöhemmässä elämässä kertoo siitä, kuinka tärkeää perheiden tukeminen ja varhainen puuttuminen ovat. Alkupalvesta 2020 uutisoitu Oulun seurakuntien perheasiain neuvottelukeskukseen ruuhkautuminen niin, että uusien asiakkaiden palveluun pääsemisessä oli muutaman viikon tauko, kertoo siitä, että perheissä on avuntarvetta ja hätää ja että resursseja tarvittaisiin kyseisillä palvelusektoreilla lisää.

Viimeisimmässä Diakoniabarometrissä vuodelta 2018 diakoniatyöntekijöiden huolenaiheiden kärjessä ovat paikkakuntakokoluokista riippumatta asiakkaiden yksinäisyys, päihteiden käyttö, köyhyys ja työttömyys. Yhteiskunnalliset muutokset, kuten vaikkapa toimeentulotuki uudistus, ovatkin näyttäneet diakoniatyössä paitsi taloudellisen avun hakijoiden ja avustusten määrässä, myös siinä kuinka asiakkaat seurakuntien myöntämään taloudelliseen apuun suhtautuvat; asiakkaat ovat selkeästi aiempaa suuremmissa määrin alkaneet nähdä sen subjektiivisena oikeutenaan. (Diakoniabarometri 2018.) Yhteiskunnalliset linjaukset ja trendit vaikuttavat viedään diakoniatyötä siihen suuntaan, että se on enenevässä määrin ihmisten elämäntilanteissaan kokemaan konkreettiseen hätään vastaamista ja syrjäytymisen kohtaamista.

Viimeistelen opinnäytetyöni raporttia tilanteessa, jossa maailman on vallannut Korona-epidemia ja jossa rajoja suljetaan, palveluja tauotetaan ja kohtaamisia rajoitetaan. Tilanne on haastava kaikille ihmisille, mutta erityisen haastava se lielee niille, jotka ovat syrjäytyneitä ja yksinäisiä. Näiden poikkeuksellisten aikojen on uutisoitu herättäneen ihmisissä auttamisen halua ja lähimmäisistä välittämistä monenlaisissa muodoissaan, mutta onkohan kuitenkin niin, että edelleen ulosrajautuvat, ehkä vahingossakin, sellaiset ihmiset, jotka eivät elä ja ole siinä marginaalissa, missä peruskansalaiset elämäänsä elävät. Nyky-yhteiskunnan haasteena on kaikkien digi- ja somemahdollisuuksien ja luonnonmullistusten keskellä löytää tavat ja väylät huolehtia siitä, ettei kukaan jäisi yksin.

Pohdinnan loppuun liitän muutamia sitaatteja asioista, joita haastatellut naiset nostivat esille hyvästä päihdetyöstä puhuttaessa.

Päihdehoidon ei pitäisi olla semmoista lannistavaa eikä lyttyyn lyöväää.

Ei sen päihdetyön tarvitse olla koko ajan päihteistä puhumista. Onhan sitä elämässä muutakin, ja se muuhan se toiveena on.

Se on kauheaa, kun pulautetaan pois palveluista nopeasti heti kun menee yhtään paremmin. Kun itse sitä haluaisi, että menisi pidempäänkin paremmin.

On kamalaa, että julkinen päihdekuntoutus on muutettu sellaiselle mallille kuin on. Se vanha malli, kun sai olla kuusikin viikkoa, pelasti minun henkeni.

Ei kai tämmöistä elämää helvetti kukaan suunnittele. Ei tämä ole mikään valinta, se pitäisi tajuta. Tämä on kauheaa elämää.

LÄHTEET

- Alasuutari, M. (2005). Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa. Teoksessa J. Ruusuvaori & L. Tiittula (toim.), *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus* (s.145-162). Tampere: Vastapaino
- Andersson, M. (2019). Äitiys on mahdollisuus. Teoksessa A. Pehkonen, T. Kekoni & Kuusisto, K. (toim.), *Oikeus päihdehuoltoon* (s. 115-139). Tampere: Vastapaino.
- Bell, J. (1999). *Doing Your Research Project. A guide for first-time researchers in education and social science*. Buckingham: Open University Press.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Haverinen, S. (2014). Feministinen teologia. Teoksessa O-P Vainio & L. Kempainen (toim.), *Modernin teologian suuntauksia* (s. 212-232). Helsinki; Kirjapaja.
- Hirschovits-Gerz, T. (2014). *Suomalaisten riippuvuuksia koskevat mielikuvat* (Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö). Saatavilla 21.4.2020
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9539-7>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. (2009.) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Kaartinen, A. (2012). *Kansan raittiudeksi ja kotien onneksi -naisten kieltolaki-
mielipiteet ja toiminta kieltolain puolesta ja sitä vastaan 1919-
1932*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kanerva, E. (2011). *Onko elämällä väliä? Puhutaan elämän tarkoituksista*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karttunen, T. (2013). Nais erityisen työtteen elementeistä päihdehoidossa. Teoksessa E. Virokannas & S. Väyrynen (toim.), *Varjoja naiseudessa* (s. 220-246). EU: Unipress.
- Karttunen, T. (2019). *Nais erityistä päihdehoitoa. Etnografinen tutkimus päihdehoitolaitoksen naisyhteisöstä*. (Akateeminen väitöskirja, Jyväskylän

- yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos). Saatavilla 19.3.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7839-6>
- Kauppila, H. (2019). Yhteisön varjoissa. Teoksessa A. Tsokkinen (toim.), *Taan-tuvan tasa-arvon kirkko* (s. 33-44). Helsinki: Kustantamo S&S.
- Keskinen, S. (2004). Katkokset ja jatkumot feministisessä sosiaalityökeskuste-lussa. Teoksessa M. Kuronen, R. Granfelt, L. Nyqvist & P. Petrelius (toim.), *Sukupuoli ja sosiaalityö* (s. 19-45). Jyväskylä: PS-kustan-nus.
- Kettunen, P. (2011). *Kätkeyty ja vaiettu -suomalainen hengellinen häpeä*. Hel-sinki: Kirjapaja.
- Kettunen, P. (2014). *Häpeästä hyväksyntään*. Helsinki: Kirjapaja.
- Koivu, I. (2016). *Vapaa viinistä –miten elämä muuttuu, kun pistää korkin kiinni*. Helsinki: Viisas Elämä.
- Kuivalainen, H.-M. (2018). *Naiserityinen työote päihdekuntoutuksessa* (Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos). Saatavilla 11.3.2020 <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20180630>
- Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (2004). Sukupuolistunut ja sukupuoleton sosiaalityö. Teoksessa M. Kuronen, R. Granfelt, L. Nyqvist & P. Petrelius (toim.), *Sukupuoli ja sosiaalityö* (s. 5-18). Jy-väskylä; PS-kustannus.
- Kuusisto, K. (2009). Päihderiippuvuudesta toipumisen eri reitit. Teoksessa T. Tammi, M. Aalto & A. Koski-Jännes (toim.), *Irti päihdeongelmista* (s. 32-48). Porvoo; Bookwell Oy.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. (2007). *Laadullinen terveystutkimus*. Helsinki: Edita.
- Lindroos, L. (2015). Naisten alkoholiriippuvuuden hoidon erityispiirteitä. Teok-sessa M. Aalto, H. Alho, K. Kiianmaa & L. Lindroos (toim.), *Alkoho-liriippuvuus* (s. 73). Helsinki: Duodecim.
- Lund, P. (2018). *Christian Faith and Recovery from Substance Abuse* (Akatee-minen väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta, Yhteiskuntatieteiden laitos). Saatavilla 11.3.2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2806-1>
- Malinen, B. (2005). *Häpeän monet kasvot*. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Oulun seurakuntien päihdestrategia 2015. Saatavilla vain paperiversiona.
- Oulun seurakuntayhtymän päihdestrategia 2016. Saatavilla vain paperiversiona.

- Palojärvi, H. (2012). Pohdintaa naisen avuntarpeesta ja tuen saamisesta suomalaisessa päihdetyössä. Teoksessa M. Strömberg-Jakka & T. Karttunen (toim.), *Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen* (s. 103-124). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Partanen, A., Holmberg, J., Inkinen, M., Kurki, M. & Salo-Chydenius, S. (2015). *Päihdehoitotyö*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Pears, A. (2010). *Doing contextual theology*. London: Routledge.
- Ranta, S. (2019). Sukupuoli on ahdas lokero. Teoksessa A. Tsokkinen (toim.), *Taantuvan tasa-arvon kirkko* (s. 47-59). Helsinki; Kustantamo S&S.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Yläne, S. & Paavilainen, E. (2011). *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOYpro.
- Ruisniemi, A. (2006). *Minäkuvan muutos päihderiippuvuudesta toipumisessa. Tutkimus yhteisöllisestä päihdekuntoutuksesta*. (Akateeminen väitöskirja, Tampereen yliopisto, Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos). Saatavilla 11.3.2020 <http://urn.fi/urn:isbn:951-44-6619-5>
- Saarinen, S. (2019). Tasa-arvon takatalvi? Teoksessa A. Tsokkinen (toim.), *Taantuvan tasa-arvon kirkko* (s. 25-32). Helsinki; Kustantamo S&S.
- Suomen ev.lut. kirkko (2018). *Diakoniabarometri 2018*. Saatavilla 10.3.2020 https://www.dtl.fi/media/diakoniabarometri_2018.pdf
- Suomen ev.lut. kirkko (2005). *Kirkon päihdestrategia*. Saatavilla 3.2.2020 <https://evl.fi/documents/1327140/52567038/kirkonpaihdestrategia.pdf/993807a8-34b0-bb3d-1259-3e90f86e8747>
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. EU: Tammi.
- Törmä, T. (2011). *Juovasta äidistä raittiiksi äidiksi -alkoholismista toipumisen prosessi äitien kertomana* (Akateeminen väitöskirja, Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta). Saatavilla 21.04.2020 <http://urn.fi/urn:isbn:9789514297236>
- Valli, R. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: vinkkejä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valli, R. & Aaltola, J. (2015). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Virokannas, E. & Väyrynen, S. (2013). Lähestymistapoja naiseuden varjoihin. Teoksessa E. Virokannas & S. Väyrynen (toim.), *Varjoja naisedessa* (s. 7-17). EU: Unipress.

LIITE 1. Haastattelukysymykset

Minkälaisia kokemuksia sinulla päihderiippuvaisena naisena on asiainnista
-terveydenhuollon palveluissa
-sosiaalipuolen palveluissa
-seurakunnan toiminnan piirissä?

Miten olet kokenut läheistesi suhtautuvan sinuun päihderiippuvaisena naisena?

Miten olet kokenut vastakkaisen sukupuolen suhtautuvan sinuun päihderiippuvai-
sena naisena?

Minkälaisia asioita miellät päihderiippuvuudessa nais erityisiksi?

Millä tavalla sinä asioidessasi haluaisit tulla kohdatuksi / mikä on hyvää kohta-
amista?

Mikä / kuka / minkälaiset asiat sinua ovat eniten auttaneet?

Minkälaisena sinä olet kokenut seurakunnan nais erityisen päihdetyön? Onko si-
nulla jotain toiveita siihen liittyen?

LIITE 2. Opinnäytetyön tutkimuslupa

LUPA / SUOSTUMUS

Minulle on kerrottu Satu Rajavaaran opinnäytetyön aihe Nais erityisyys päihderiippuvuudessa, opinnäytetyön tarkoitus ja se, että haastattelumateriaalia tullaan käyttämään kyseisessä opinnäytetyössä ja sen kirjallisessa raportissa.

Olen tietoinen siitä, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista ja että haastattelu nauhoitetaan. Nauhoitettu haastattelumateriaali hävitetään välittömästi sen jälkeen, kun se on tarvittavalla tavalla käytetty.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimenselvennys
